

સુધરેલી રીત મુજબ
વર્નાક્યુલર ટેક્સ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટિએ
તૈયાર કરેલી.

ત્રીજી યોગડીના અર્થ.

કિંમત પાંચ આના.

(કવિતાની સમજૂતી; પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર;
ભૂગોળના સવાલ; અઘરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ફિલ)

જ્ઞાનનાર-મેમર્સ. સી. ડી. એન્ડ કો.

જ્ઞાનનારનું ડેકાણું-શાહપોર-સુરત.

પ્રાસિદ્ધ કર્તા-C. M. Shah.

પ્રાસિદ્ધ કરવાનું ડેકાણું-શાહપોર-સુરત.

આ પુસ્તક સને ૧૯૬૭ ના ૨૫ મા આકટ મુજબ
રજિસ્ટર કરાવ્યું છે.

છાપનાર-નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

છાપવાનું ડેકાણું-'શંકર' પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ ચંડીદાસ પુલપર
સને ૧૯૬૯

ગ્રંથાલય વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ

૮૨૩૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૩૦

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ગાંધી યોગદાન રાધી

વિષય મધ્યક : ૮૪૪ : દેવ : ૨૧૨

આનાની ધાત.

૪ - રૂ. ૦૧
૮ - રૂ. ૦૧૧
૧૨ - રૂ. ૦૧૧૧
૧૬ - રૂ. ૧)
૨૦ - રૂ. ૧૧
૨૪ - રૂ. ૧૧૧
૨૮ - રૂ. ૧૧૧૧
૩૨ - રૂ. ૨)
૩૬ - રૂ. ૨૧
૪૦ - રૂ. ૨૧૧
૪૪ - રૂ. ૨૧૧૧
૪૮ - રૂ. ૩)
૫૨ - રૂ. ૩૧
૫૬ - રૂ. ૩૧૧
૬૦ - રૂ. ૩૧૧૧
૬૪ - રૂ. ૪)
૬૮ - રૂ. ૪૧
૭૨ - રૂ. ૪૧૧
૭૬ - રૂ. ૪૧૧૧
૮૦ - રૂ. ૫)
૮૪ - રૂ. ૫૧
૮૮ - રૂ. ૫૧૧

૯૨ - રૂ. ૫૧૧૧
૯૬ - રૂ. ૬)
૧૦૦ - રૂ. ૬૧
૪૦૦ - રૂ. ૨૫)
૮૦૦ - રૂ. ૫૦)
૧૦ - રૂ. ૦૧૧
૨૦ - રૂ. ૧૧
૩૦ - રૂ. ૧૧૧
૪૦ - રૂ. ૨૧૧
૫૦ - રૂ. ૩)
૬૦ - રૂ. ૩૧૧૧
૭૦ - રૂ. ૪૧
૮૦ - રૂ. ૫)
૯૦ - રૂ. ૫૧૧
૧૦૦ - રૂ. ૬૧
૧૦૦૦ - રૂ. ૬૨૧૧

૧૬ - રૂ. ૧)
૩૨ - રૂ. ૨)
૪૮ - રૂ. ૩)
૬૪ - રૂ. ૪)
૮૦ - રૂ. ૫)
૯૬ - રૂ. ૬)

૧૧૨ - રૂ. ૭)
૧૨૮ - રૂ. ૮)
૧૪૪ - રૂ. ૯)
૧૬૦ - રૂ. ૧૦)
૧૭૬ - રૂ. ૧૧)
૧૯૨ - રૂ. ૧૨)
૨૦૮ - રૂ. ૧૩)
૨૨૪ - રૂ. ૧૪)
૨૪૦ - રૂ. ૧૫)
૨૫૬ - રૂ. ૧૬)
૨૭૨ - રૂ. ૧૭)
૨૮૮ - રૂ. ૧૮)
૩૦૪ - રૂ. ૧૯)
૩૨૦ - રૂ. ૨૦)

મુસ્ત જિલ્લાનો નકશો ૦-૪-૦
મુસ્ત જિલ્લાનો “ભૂગોળ”
શિક્ષક અમલી આનાની.
હિંદુસ્તાન શિક્ષક. ભાગ ૩.
અમલી આનાની.

ફોનિક્સની ધાત.

શ્રે અધીળ

શ્રે.	ભાર.	શ્રે.	અધીળ
૧૧	૨. ભાર. ૦)૦૥	૦૥	
૨૥	" ૦)	૧	
૩૥	" ૦)૥	૧૥	
૪	" ૦)૦	૨	
૬૥	" ૦)૦૥	૨૥	
૭૥	" ૦)૦	૩	
૮૥	" ૦)૦૥	૩૥	
૧૦	" ૦)૦૥શ્રે અધીળ ૪	૪	
૧૧૥	" ૦૦૥	૪૥	
૧૨૥	" ૦૦	૫	
૧૩૥	" ૦૦૥	૫૥	
૧૪	" ૦૦૥	૬	
૧૬૥	" ૦૦૥	૬૥	
૧૭૥	" ૦૦	૭	
૧૮૥	" ૦૦૥	૭૥	

શ્રે.	ભાર	શ્રે.	અધીળ
૨૦	" ૦૥	૮	
૨૧૥	" ૦૥૦૥	૮૥	
૨૨૥	" ૦૥	૯	
૨૩૥	" ૦૥	૯૥	
૨૪	" ૦૥	૧૦	
૨૬૥	" ૦૥૦૥	૧૦૥	
૨૭૥	" ૦૥	૧૧	
૨૮૥	" ૦૥	૧૧૥	
૩૦	" ૦૥	૧૨	
૩૧૥	" ૦૥૦૥	૧૨૥	
૩૨૥	" ૦૥	૧૩	
૩૩૥	" ૦૥	૧૩૥	
૩૪	" ૦૥	૧૪	
૩૬૥	" ૦૥૦૥	૧૪૥	
૩૭૥	" ૦૥	૧૫	
૩૮૥	" ૦૥	૧૫૥	
૪૦	" ૧	૧૬	

પદાર્થપાઠ ધોરણ ૧ લા માટે ત્રણ આના.

પદાર્થપાઠ ધોરણ ૨ જા માટે પાંચ આના.

ત્રીજી થોપડીનો "ડિક્ટેશન શિક્ષક અદી આના.

જૂની જ યોપડીના અર્થ. જૂ

પાઠ ૧.

બાળપોથી=નાનાં છોક-
રાંને બચવાની યોપડી
આનંદ=ખુશી

હોશિયારી=ખબરદારી

અધિકારી=ઉપરી

વર્ણન=વિગતવાર કહેવું

તે; ખ્યાન

તોળવા=જોખવા; તોકવા

પોપટીકું=કપલકીકું;

સમજ વગરનું

જુની યોપડી=પાછલી

યોપડી; બીજી, પહેલી,

બાળપોથી

મૂળાક્ષર=સ્વર અને

વ્યંજન

બારાખડી=પદ

રમુજી=ગમત આપનારી

લાભ=ફાયદો

જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર

જ્ઞાન=સમજ; જ્ઞાન

જોગ=લાયક

હકીકત=વાત

સરસ=સારી; મનને

પસંદ પડે એવી

ઉમંગથી=હોંશથી

ચિત્રો=ચિત્રામણ; છબી

વાક્ય=એક અથવા વ-

ધારે શબ્દો મળીને

મનમાં ધારેલો વિચાર

જેમાં પુરો જણાવાય

તે

વાર્તા=વાત

બોધ=શિખામણ

બારીક=ઝીણી

મુકાબલો=સરખામણી

ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો

માહિતી=ખબર

રસીલી=ગમત ભરેલી

સંબંધી=વિષે; બાબત

સહી=સહેલી

નમુના=નકલ

નબર કરો=ધ્યાન

આપો; વિચારો

સામાન્ય=રોજ વપરા-

શમાં આવતી

સોદો=માલ; ચીજ

છેતરાશો=ઠગાશો

ધ્યાન=ચિત્ત; મન

ખાતરી=ભરોસો

ઉનારળે આંખા ન પા-

કે=ધણી ઝડપ કર-

વાથી કામ થાય નહિ.

સાર.

૧) બચવામાં ઉતાવળ

કરવી નહિ.

૨) જે વાત વાંચવામાં

આવે તે ખરી છે કે

ખોટી તેની જાત મા-

હિતી મેળવવી.

પાઠ ૨.

ભાગ ૧.

સિવાય=વગર

પ્રાક્ષણી=પાળખોધ

જુના=પહેલાંના

પ્રમાણ=મુજબ

લિપિ=ભાષા

પંડિતો=વિદ્વાન; બ્રહ્મ

ભણેલા

માયું=ઉપલોભાગ

અંક=આંકડા

અનુસ્વાર=મીડું

ધોરણુ=નિયમ; રીત

વિસર્ગ=કંઠક હકારનો

ઉચ્ચાર થાય એવું

ચિહ્ન; અક્ષરની જોડે

એ ભીડાં મુકવાં તે

પાઠ ૨.

ભાગ ૨.

અજુકતું=અધટતું

વિદ્યાભ્યાસ=ભણવું તે

નીપજે=થાય

લહીઓ=સારા અક્ષરનો

લખનાર

લપટાવું=ફસાઈ પડવું

લાલચ=ભોજ

નર્યા=રોગ વગરના

ઠાઠ=ડોળ; ભપકો

જાતે=પોતે

શ્રદ્ધા=ભરોસો; વિશ્વાસ

ઉદ્યોગી=મહેનત

ચેન=સુખ; નિરાંત

ફક્કડ=સહેલાણી; છેલ

ખાલી=નકામો; ફેકટ

અસલ=અગાઉ

ઝાઝો=ધણો

મેળવી=સરખાવી

પાઠ ૩.

ટટું=નાનો ઘોડો

હડહડા=પુરેપુરે

કળિયુગ=ખરાબ વખત

દૂર=છેટે

ખૂમ=હાંક

ખુદ્ધિ=અકલ

શરમાઈ=લજવાઈ

શ્રાવક=જૈનધર્મમાનનાર

મેળો=તમાસો

ખભે=ખાંધે

તોફાન=મસ્તી

ખજર=હાટ; ચોટું

દોરે=લગામ પકડીને

આગળ ચાલે

જાતે=છે

ફરી શરૂ=જાતી રહી

ખરે ખખરે=મઠમાનકાળે

રાગના કુંવર જેવા=

કોમળ

હિંડાડે=ચલાવે

ખરૂંપાન=ધરડો; શુદ્ધ

જેસખંધ=જેરથી

સંધ=જનાળાઓનાં ટોળું

ધાતકી=દયા વગરનો;

નિર્દય

ભાર=વજન; ખોજો

વીખરાઈ જશે=અછ-

વાઈ જશે

વખતસર=ખરાબર વ-

ખતે

પૂલ=નદી કે ખાડી પ-

રથી જવા આવવાને

માટે ખાંધેલો રસ્તો

શીકે મોઢે=વીણે મોઢે;

દીક્ષગીર અહેરે

પસ્તાયા=દીક્ષગીર થયા

સલાહ=વિચાર

દક્ષા=દાન; દાનત;

સ્થિતિ

સાર.

‘આપ બુદ્ધિએ જય જયકાર, પરબુદ્ધિએ પ્રલયકાર’ માટે આપણી પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે ચાલવું પણ આપણી બુદ્ધિ ખરે રસ્તે દારવે છે કે ખોટું તેનો વિચાર કરવો.

પાઠ ૪.

નરસિંહ ચૈદશ=વૈશાખ

સદ ચૈદશ

ભંડાર=અળનો

વાણીચી=મોલચી

પેદા=ઉત્પન્ન

માહું=ખોટું,

ઝીપુરુષ=ધણીધણિ-

આણી

દશરભકિત=દશરતનું

ભજન

ગાળતાં=ગુમાવતાં;

કાઢતાં

રૂપ=દેખ વ. શોભા;

ખૂબસુરતી

ગુજરી ગયા=મરી ગયા

ઉછેરવા=મોટા કરવા

મા પર આવી પડયું=

માને માથે પડયું

સ્વભાવ=ખાસીયત

સલાહ=વિચાર

મદદ કરે=આસરો આપે

અસર=લાગણી

પરગણુ=પારકાના પર

ઉપકાર કરનાર.

નીવડયો=નીકળ્યો

અભ્યાસ=મહાવરો;

મંડ્યા રહેવું તે

શિક્ષક=મહેતાજી; ગુરુ

માનીતો=બહાલો; પ્યારો

નાનીમોટી=સહેલીઅધરી

બાબત=વિષય

હિંછે=ચાહે

સાંઠ=આખલો; ગોધો

પછાડી=પટકી, અફાળી

ધાર=રેલો

ખડખડ હસવા લાગ્ય

મસ્કરી કરવા લાગ્યા

અંતઃકરણ=મન; દીલ

એકદમ=ઓચીતી

ફેટો=માથે બાંધવાનું

લુગડું

પાટો=લુગડાનો ચીરો

ધા=જખમ

વખાણુ=સાફ કહેવું તે

જીવતો ઘેર આવત નહિ

=મરી જતો

ખરયો નહિ=ગયો નહિ

વૈદ=દેશી દાકતર

શુદ્ધિ=ભાન

આશ્ચર્ય=નવાઈ

પરગણુપણું=પરોપકાર;

પારકાનું ભણું કરવા-

નો ગુણ.

પાઠ ૫.

ઉંમર=વરસ

ગુજરાન=ભરણપોષણ

પ્રીતી=હેત; પ્યાર

દયાથી ઉભરાઈ આવ્યું = ધન = દુઃખ
 ધણીજ દયા આવી સહીસલામત = સુખેથી;
 ખાડા પડ્યા = ખેસી પડ્યા જોખમ કે અડચણ
 કુવા પડા વગર
 જીવ આવ્યો = શુદ્ધિ વિવાહ = લગ્ન
 આવી સામેલ = દાખલ
 આશ્વિપ = દુવા; સાર.
 આશીર્વાદ આપણે દરેક માણ-
 ખૂએલો = ખેસી ગએલો સના ઉપર ઉપકાર
 કઠિ = કિનારે કરતાં રહેવું જેથી;
 ડૂબતો = ડુબતો ઇશ્વર આપણા પર ખુ
 કુટુંબનાં = સગાંનાં શી થશે અને આપણું
 ભાઈબંધ = દોસ્તદાર લલું કરશે.
 ઉભરાઈ = છલકાઈ પાઠ ૬.
 જંગલી = ફાડી ખાનાર અદલ = વાજખી
 પેઠા = ગયો ગામડી = મહેતાજીની
 કૃપાથી = મહેરબાનીથી ધંધામાં = રોજગારમાં
 ઉધો = અવળો વળગ્યો = લાગ્યો
 ટંગાવી = લટકાવી ઉમેર્યો = વધાર્યો
 પાડ = ઉપકાર પૈસાદાર = પૈસાવાળો
 ઇનામ = ભેટ; બક્ષીસ હાલ = હાલત
 થોભાય = ખોટી થવાં નસીબદાર = નસીબવાન
 ખાડું = ગીચ ભાગ્યશાળી

ફાવતો ગયો = વધતો ગયો
 ધન = પૈસા; દોલત
 કીમતી = ધણી કીમતનો
 ધરેણું = દાગીના
 ધડાબ્યાં = કરાબ્યાં
 દોલત = પુંજ
 ખરીદા = વેચાતા લીધા
 આખર = કીર્તિ
 મરણ પથારી પર પડ્યા =
 મરવા પડ્યા
 મરણ = મોત
 મિલકત = પુંજ; દોલત
 ભાગ = હિસ્સો; વહેંચણું
 વર્તીયું = ચાલીયું
 ત્રીજો ભાગ = ત્રણ ભાગ-
 માંનો એક ભાગ
 અર્ધો ભાગ = બે ભાગ-
 માંનો એક ભાગ
 નવમો ભાગ = નવ ભાગ-
 માંનો એક ભાગ
 કપ્પલાત = વચન; મો-
 દાનો કરાર
 દહાડો પાણી = મરણ પા-
 છળનો ખસ્યે

તોડ=ફેંસણાં; નિકાલ
દિવાન=પ્રધાન; વજર
ખખર=જાણુ; માલમ
વાહવાહ=વખાણુ
ઈન્સાફ=ન્યાય

પાઠ ૭.

પોળ=શૈરી
લખોટે=મંજો
સુશોભિત=દેખાવડા
અટકાવો=રોકવો
નજવી=નકામી; માલ
વગરની
ટેવ=આદત
પાપી=દુષ્ટ
સળ=શક્ષા (બધે
આસપાસ=આજુબાજુ
આકાશ=ગગન
અંતર=મન
આભાસ=અજવાળું;
તેજ
આસ=ખેતરમાં હળે
કરીને પાડેલા આડા
ઉભા લીટા
પાસ=પાસે; નજીક

વિશ્વપતિ=દુનિયાનો
ધણી; પરમેશ્વર
વાસ=મુકામ; રહેઠાણુ
ભોંયમાં=જમીનમાં
ભોંયરે=ભોંયરામાં
ધડીએ=કરીએ; રંચીએ
ધાટ=વિચાર
જગતનો તાત=દુનિયા-
નો બાપ; પરમેશ્વર
ખોળીએ=શોધીએ
કણી=રજકણુ; ઝીણામાં
ઝીણો ભાગ
કામ=માટે
જગતકર્તા=દુનિયા બ-
નાવનાર; પરમેશ્વર
વિના=વગર
ઠાણુ=અમથું; ખાલી
ઠામ=ઠેકાણું
સાર-પરમેશ્વર બધેજ
ઠેકાણે છે માટે આપણે
ખોટાં કામ કરતાં બીવું.
(ખોટાં કામ કરવાં નહિ)

પાઠ ૮.

વિશ્વસ્વામી=પરમેશ્વર; દુ-
નિયાનો ધણી

શીશ=માથું
નામી=નમાવી
શીશનામી=માથું નમાવી
પગે લાગી
આપદા=દુઃખ
ઉગારો=બચાવો
દીનાનાથ=ગરીબનો
ધણી; (પરમેશ્વર)
આધાર=આસરો; ટેકો;
મદદ
માત=મા; માતા
તાત=બાપ; પિતા
સદા=હંમેશાં; દરરોજ
પાળનારાં=પાપણુ કરનાર
ઉપકારો=પાડ; આભાર
રાંક=ગરીબ
અજ્ઞાન=સમજણુ વગ-
રનો; અજ્ઞસમજુ
પ્રાણી=જીવ
તુંથી=તારાથી
અજાણી=જાણ્યા વગરની
ન અજાણી=અજાણુ
નથી; જાણીતી છે
જમાનમાથી

ગુનો=વાંક; તકસીર
 મતિ=મુદ્ધિ; અક્કલ
 છેક=ધણીજ
 દીલ=મન; અંતર
 ધારો=આશિ; લાવો
 કુટુંબી=કુટુંબના
 જનો=માણસો
 સારાં=નીરાગી; તંદુરસ્ત
 શક્તિ=બળ
 દાસ=સેવક; ચાકર
 નિવારો=દૂર કરો; મ-
 ટાડો; ટાળો

પાઠ ૯.

દર=નાનાં પ્રાણો પોતાને
 રહેવા માટે ભોંયમાં
 જે બાકાં પાડે છે તે
 છાયે=છાયડે
 પંજમાં=દાવમાં; સપા-
 ઠામાં
 સપડાયલો=પકડાયલો;
 ઝલાયલો
 સોંબરતી=યાદ આવતી
 હસતો હતો=મજાક
 કરતો હતો
 બેવડો=બમણો

કાલાવાલા=કરગરીને ક-
 હેવું તે; આજીજી
 ગુનો=વાંક
 આદત=આપદા; દુઃખ
 સેવક=ચાકર; દાસ
 જીવતદાન=કોઈનો જીવ
 બચાવવો તે
 હસીને=મસ્કરી કરીને
 મગફરી=શેખી; પતરાજી
 ગર્વ=મગફરી
 વન=જંગલ
 બાન=સમજ, અક્કલ
 જળ=ફાંદો
 ફાંફાં=ખોટી મહેનત
 છુટાપું=નીકળાપું
 અકળાયો=ગભરાયો
 ખુમો=ધાંટા
 વાળવાનો=આપવાનો
 મહારાજ=મોટા રાજા
 બળવશી=કરશે
 કાતરી=કરડી
 છુટો થયો=નીકળ્યો
 અતારો=હાલ; હમણાં

તરણાં સંરખું=તણખલા
 જેવું; નકામું; નજીવું
 સાર-ગવં કરવો નહિ
 પાઠ ૧૦
 સિદ્ધપુર=સરસ્વતિ ન-
 દીના કાંઠાપર સહેર છે
 ફરી ફરી=ફરીને છુટક
 વેચી
 ગુજરાન=ગુજરા
 ધરાક=સોદો
 ખોટી=ગેરવાળખી
 પરચુરણ=જુદી જુદી
 જાતના
 ફરી=વેચવા ફરવું તે
 કિંમત=ભાવ
 છેતરતો=હાતો
 શાખ=આખર
 શાખખંધાપ=ભરોસો
 પડ્યો
 હરાબ્યા=નફી કીધા
 સામાન=વસ્તુ; ચીજ
 પ્રમાણિક=વહેવારમાં
 સાચો
 પ્રમાણિક રહેતો=ખરી

રીતે ચાલતો
 મોહનમાળા=ડોકમાં પ-
 હેરવાની સોનાની માળા
 જડી=મળી
 પોલીસ=રૈયતનું રક્ષણ-
 કરનાર માણસો
 માણ્ઝ=ચોકી
 પોલીસ માણ્ઝોનો અમ-
 લદાર=નાયક
 મરજ=મર; અગત્ય
 વાણી=મોલ; શબ્દ
 માફક=પેટે
 કમાયો=પેદા કીધું
 દુકાન=માલ વેચવાનું
 ઠેકાણું
 મર કર્યો=કરવા માંડ્યો
 ભાવ=કિંમત; મૂલ
 કાશી=ગંગા નદી પર
 મહેર છે. બનારસ
 આગ્રહ=કાલાવાલા;
 તાણુ
 કોલેરા=ઝડા ને ઉલટી
 થાય તે ઝેર
 લાગુ પડવાથી=ચવાથી

મહા મુસ્કેલી=મોટી
 મુસીબત
 વિધવા=જેનો ધણી મરી
 ગયો તે સ્ત્રી
 ધન્ય=શાઆસ
 સાર.
 કોઈનું પણ હરામનું
 લેવાની કદી ધમ્મ
 રાખવી નહિ, જે આ-
 પણે કોઈનું હરામનું
 લઈએ તો તેની સાથે
 આપણી પાસે હોય તે
 પણ જાય
 પાઠ ૧૧.
 ખેડીખાવાને=ખેતી ક-
 રવાને
 દમો=કપટ
 રચતી=ગમતી
 વાવે=રોગે
 પામે=મળે
 લણે=કાપે
 ટુરગ=જેલ; કેદખાનું
 નાદ=ટેવ; છંદ; આદત
 જુપ્તો=ચોકસી; તજ-
 વીજ
 લામ=દાવ

ખનવાન=પૈસાદાર; શ્રી-
 મંત
 વિકટ=બિહામણું
 રાહ=વાટ
 ચોકીદારો=ચોકી કરનાર
 દ્રવ્ય=નાણું
 લૂટી=ખુંચાવી
 પાળ=કોરણ
 તાલેવંત=પૈસાદાર
 મિઠાઇ=ગળ્યું ખાવાનું;
 બરસી પેંડા વગેરે
 સુખે=નિરાંતે
 નસીબ=ભાગ્ય
 કંદોષ=સુખડીઓ
 બેળ્યું=મેળવ્યું
 તાકડું=ધાર્યું; ધમ્મણું
 મડદાં=મુડદાં; મરી ગ-
 એલાં પ્રાણીઓ
 ગીધ=હાડી ખાનાર
 મોટું પક્ષી
 મગર=ધલોડીના જેવું
 પણ. તેનાથી રપ ગણું
 મોટું પાણીમાં રહે-
 નાર પ્રાણી

સાર.

થી=ધણું જ કરે છે

ખવી નહિ

પાઠ ૧૪.

આપણે કામનું ભુંડું
 ધન્યજનું નહિ પણ ભલું
 ધન્યજનું કે જેથી ધન્ય
 આપણું ભલું કરે.

પાઠ ૧૨.

ગંધર્વ=ગવૈયાની એક
 જાત; સ્વર્ગના ગાનારા
 સહન થયું=ખમાયું

ગળગળા=છાતી ભરાધ

આવેથી નરમ થએલા

આકૃતો=અડચણો

કોપ=ગુસ્સો

વર્તણૂક=રીતમાન

સહન થઈ શક્યું નહિ=

ખમાયું નહિ

હિપાય=મલાંજ

ફાસલાવી=સમજાવી;

પગની

જુલમ કર્યો=જખરાધ

કીધી

રૂચતી=ગમતી

નીચ=પાપી

ઠંધ આકી રાખતો ન-

અપકાર=અવગણ; ભુંડું

કરવું તે

સાર.

કામ આપણું ભુંડું

કરે તોપણ આપણે

તેનું ભણુંજ કરવું

જેથી ધન્ય આપણા

પર રાજ થશે.

પાઠ ૧૩.

રાજકાજ=રાજકારભાર

સરખો=ખરાખર

પારખી=ઓળખી

અદ્વત્ત=ખરો; વાજખી

કચેરી=દરબાર

ચર્યા=વાતો; વિચાર

સાક્ષી=વાત જણનાર

અચરજ=નવાધ

હક=માલકી

ગળેપડુ=ખોટો હક ધરા

વનાર

સાર.

ખીજની વસ્તુ ગળે

પડી લેવાની ટેવ 'રા-

ગૃહસ્થ=કુટુંબ કબીલા-
 વાળો સારી સ્થિતિનો
 માણસ

કદાપિ=કોઈવાર

કકડીને=ધણીજ; સખત

નિસાસો=દુઃખ કે દીલ-

ગીનને લીધે શ્વાસ

નાખવો તે

અભાગીઓ=કમનસીબ

કરમાધ ગયું=શીકું પડી

ગયું; ઉતરી ગયું

ફરમાવ્યું=હુકમ કીધો

ટેકો=આધાર; આસરો

હોં=નીચે

ફાયમ=હંમેશાં

તંગી=તંગાસ; બીડ

મટી=દૂર થઈ; ટળી

સાર.

આપણી બધી ઇંદ્રિયો

સાજ છે માટે ધન્ય

પાઠ માનવો. અને એ

મંદ્રિયોનો સારો ઉપ-
યોગ કરવો.

પાઠ ૧૫.

રંગીત=રંગેલો

સુશોભિત=દેખાવડો

પીરસી=મૂકી

માન્યા=વગર કયુલ કયાં
વગર

વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ

મશ્કરી=સળક

નોતરું=જમવાનું કહેણ

છાછરો=જરાક ઉડો ને
પહોળો

થાળ=મોટી થાળી

ચપચપ=ઝપઝપ

ખામી=ખાંપણ; ખોડ

ભાવ=હેત; પ્યાર

ભોળા=પાપ વમરના

ખાતર=ખરદાસ

સાડું=અદલો

મોં મલકાવી=મનમાં

હસી

સ્વાદે=લહેજતથી

શરમાયું=લજવાયું

સાર.

કોઇની મશ્કરી કરવી

નહિ જો આપણે કો-

ઇની મશ્કરી કરીએ

તો તે આપણી કરે.

પાઠ ૧૬ •

સત્ય=સાચું

વસે=રહે

ઉગ્ગસ=પ્રકાશ

વિશ્વપતિ=પરમેશ્વર

સતનું=સત્યનું

ચિંતન કરવું=ધ્યાન

ધરવું

સત=સાચું

વાયક=શબ્દ; વચન

નિશ્ચય=નક્કી; નિરાધાર

ઉચ્ચરવું=ઓલવું

અસત્ય=ખોટું

જશથી=આખરથી

ઝગકતી=પંકાએલા; વ-

ખજાએલા

જગે=દુનિયામાં

ખીજ=ખીંચું

૧૬

વિશાળ=મોટું

ગુણુકારી=ફાયદાકારી

ફળ=પરિણામ

આશ્રય=મદદ

છાંચતળે=શીળામાં

પરિતાપ=દુઃખ

પ્રગટે=ફેલાય

છળ=ધુમ્યો

દુષ્ટમતિ=નઠારી બુદ્ધિ

ભય=ખીક; ભો

હટે=નાશ પામે; જતો

રહે

જોમ=ખનાવ; કારણ

છુપાઇ જશે=દંકાઇ

જશે; જહેરમાં

આવશે નહિ

છેવટ=આખરે

દીપસે=પ્રકાશસે

ફરીને=ખીજવાર

આંચ=નુકસાન

કલેશ=દુઃખ

અનેક=મણી

હટે=દૂર કરે; મટાડે
સમું=સરખું; બરાબર
અન્ય=બીજું
ખરે=નક્કી
અતિ=ધણે; બહુ
રીઝશે=ખુશી થશે
સ્વર્ગ=દેવોનું રહેઠાણ
રીઝો=ખુશી થાઓ
સાર.

હંમેશાં સત્ય બોલ
વાથીજ લાભ છે. અને
તેથી પરમેશ્વર ખુશી
માય છે.

જીઠામાં જીડો માણુ-
સ પશુ એક દિવસમાં
જીઠા કરતાં સાચુ
વધારે બોલે છે એ ઉપ-
રથી ઇશ્વરને સાચુંજ
મમે છે એમ સાખીત
માય છે.

પાઠ ૧૭.

તંબુ=લુગડાનું ઉપાડી
બેવાય એવું ધર.
બરવાડ=ધેત્રાં ચારનાર

પાકાં=છો ઇંટના
રિવાજ=ધારો; નિયમ
વર્તમાનપત્ર=છાપું; ચા-
લતા વખતની હકી-
કતના છાપેલા કાગળ.
ખાંકડો=પીડવાળી પા-
ટલી
સપાટ=સરખી
મીલનસાર=મલતાવડા
પરોણાચાકરી=પરોણા-
ગત

ભારી=ભોજનરૂપ
પૂજે છે=સેવા કરે છે
સાર.

જરૂર વગરની ચીજો
પાછળ ઓછો ખર્ચ
કરવો અને તેનો ઉપયોગ
પરોપકારમાં કરવો.

પાઠ ૧૮.

સ્વચ્છ=ચોડખું
રડારોડ=બૂમ પાડી
રડવું તે
શ્વગારી=પહેરાની

વાળુ=રાતનું ભોજન
છિદ્રો=કાણાં
મેલ=કચરો
ચીકણી=ચિકાશવાળી
લૂછી=લોહી
તમાસો=ખેલ; રમત
સ્વરૂપવાન=દેખાવડો;
શોભતો
વરખ=સોના રૂપાના
પાતળા કાગળ જેવા
પતરા

ચોંટાડમા=વળગાડ્યા
મન થયું=ઇચ્છા થઇ
બેભાન=ભાન વગરનો;
શુદ્ધિ વગરનો;
પડોશશ્વ=પાસેના ધરની
રહેનાર
કરકર=ખરખચકું
શ્વગાર=શોભા
કંટાળો=ચીતળી
પસરે=ફેલાય
બંધ થવાથી=પુરાઇ
જવાથી
ભિનાશ=ભેજ
ચોંટી=વળગી

પુરી નાખે છે=હાંડી દેછે

પુલ્લાં=ઉલાડાં

રેડયું=ઢોળયું

સમજી=સમજણવાળા

મતલબ=હેતુ; ધારણા

પારપડતી નથી=ખર

આવતી નથી

ચોળાને=મસળાને

કાપનારી=દૂર કરનારી

કરકરા=ખરખચડા

સાર.

માણુસે હંમેશાં નહાવું.

શરીર શોભાવવાને કાન

નાક વીંધવના નહિ, કા-

રણુકે જો તેમ કરવાની

જરૂર હોત તો તે

પરમેશ્વર આપના

પાંડ ૧૯.

ભાઈભાંડું=ભાઈ બેન

પાક=પેદાશ

અધાટ=ધણીપણના

હક સાથે; તમામ

હક સાથે

ઉપજ=પેદાસ

ધરખરચ=રોટલા ખરચ

દુકાળ=મોંઘવારી; અના-

જ પાણી મોંઘા મળે

એવો વખત

કરકસર=ખપજોટલું વા-

પરવું તે

ચર=કડાંવાળો દેગડો

સોનામહોરો=સોનાના

સિક્કા

ઉતરે=ઓછો આવે

ચુકાદા=ફેંસલા

નિર્ણય=ફેંસલો; ચુકાદો

પાક=ફાલ

સાર.

પ્રમાણિકપણે ચાલ-

વાથી ઇશ્વર ખુશી

ચાય છે માટે પ્રમા-

ણિકપણે ચાલવું

પાંડ ૨૦.

અરધું=અડધો અડધ

લાંચીઆ=લાંચ લેનારા

મનોહર=દેખાવડા

માનીતો=વહાલો

દિલ્હી=જમના નદીના

કાંઠાપર શહેર છે

પ્રખ્યાત=જાણીતો

પરાક્રમી=બહાદુર

શોખીન=કોઈપણ આ-

ખતમાં આનંદ લેનાર

આસરો=મદદ

મોં ઉતરી ગયાં=શીકાં

પડ્યાં

ખજનચી=ખજનાનો

ઉપરી; તિજોરીનો ઉપરી

ફટકા=સપાટા; નેતર કે

ચાખુકના ઝપાટા

નિશ્ચય=કરાવ

ભાગીદાર=ભાગીઓ

ખુદાવંદ=મોટો માલીક

(મોટા દરવાજાવાળાને

માટે બોલાય છે.

શરત=કબુલાત

હજુરમાં=રૂબરૂમાં;

આગળ

સાર.

હકથી વધારે લેવાની

ઇચ્છા રાખવી નહિ.

પાંડ ૨૧.

માઠાં=ખરાબ

હલકો=જુલુહ

તોફાની=મસ્તીખોર;
 કાયર=હેરાન
 આંકી=કામ દધ નિશા-
 ની કરી
 ચર્યો=ખાધ પી મસ્ત
 થયો
 ફાટયો=જળ્યો થયો
 માતેલા=ખાધ પી જ-
 બરા થએલા
 જળ્યો=જોરાવર
 હાથ ચલાવવો=મારવું
 ઘટતો=લાયક
 પલક=જરાવાર
 કચરી=ચગંદી
 યુક્તિ=તદખીર
 નસકોરાં=નાકનાં બેકાણાં
 પેસી ગયો=દાખલ થયો
 તોખાતોખા=કાયર કાયર
 પોકરાવી=કરાવી
 કુલાઈ ગયો=મગર થયો
 અહો=અરે
 શબ્દો=બોલ; વચન
 અભિમાની=અહંકારી
 ઉતાડું=કાઢું
 ફસાયો=સપડાયો

હલકા મનનો=નીચ
 વિચારનો
 નત્ર=ગરીબ
 સાર.
 કદી અહંકાર કરવો
 નહિ, અહંકારી માણસો
 ધારે કે મારા જેવો
 કોઈ નથી પણ તેના
 માથાનો કોઈ હોયજ.
 પાઠ ૨૨.
 મિત્ર=દોસ્તાર; ભાઈબંધ
 પુસ્તકાલય=લાયબ્રેરી;
 જ્યાં વાંચવા લાયક
 પુસ્તકો રાખેલાં હોય તે
 ચિત્રો=છબીઓ
 વૃત્તાંત=હેવાલ; જિંદ-
 ગીના હેવાલનું પુસ્તક
 બહાર પડ્યું=જાહેર થયું
 બાળપણુ=નાનપણ
 અભ્યાસ=મહાવરો
 જાણવાજોગ=જાણવા
 લાયક
 બલે=ખુશીથી
 ચાર=આણી

કુહાડી=લાકડા ફાડવાનું
 હથિયાર
 કરમાઈ=ચીમળાઈ
 ગુસ્સો=ચીડ
 ધમકાવ્યા=સપડાવ્યા;
 ધમકી આપી
 દીલગીર=અફસોસ
 હજાર ગણો=બહુજ
 કળી=ખીલ્યા રંગરતું ફૂલ
 રૂપેરી=સફેદ રંગનું
 વચન=બોલ; શબ્દ
 ગણુછું=કરું છું
 લક્ષણુ=ગુણ
 ઉંચા=ઉમદા; સારા
 અધિકારી=અમલદાર
 પંકાયો=વખણાયો.
 સાર.
 સાચાનું ફળ અતે
 સારુંજ છે. સાચું બો-
 લવાથી સામો માણસ
 ગુસ્સે થતો નથી, પણ
 ઉલટો આપણાપર ચા-
 હેના રાખે છે માટે
 દમેશાં સાચું બોલવાની
 ટેવ રાખવી.

પાઠ ૨૩

ઉમરાવ=અમીર
 શિકાર=જનાવરોને તા-
 કીને ગોળી મારવી તે
 મુલતાન=મુસલમાન પા-
 દશાહ
 અહેસાન=પાડ
 માનું છું=ગણું છું
 ખોરાક=ખાવાનું
 હાજર કરું છું=રજુ
 કરું છું.
 ડોલચું=ડોલ જેવું નાનું
 વાસણું
 બાવથી=હોંસથી; ખુ-
 શીથી
 શાંત=ઠંડો
 વિનંતી=નમનતાદથી
 કહેવું તે
 જગીર=ધનામી જમીન;
 સરકાર તરફથી મળેલું
 ગામ કે જમીન
 સાન=અક્ષત; સમજ
 સંબંધમાં=વિષે
 અંદેશો=શક; વહેમ

જાતે=પોતે
 કવેરખાનાનો=કીમતી
 રત્નોનો
 ઉપી=અધિકારી; સરદાર
 ધક્કાજ=ઉપાય
 બંબેરવા=ખોટું સમજ
 વવા
 મંતાઈ=છુપાઈ
 મિખારી=બીખ માગનાર
 ધર્પાખોર=અદેખા,
 ઝેરીલા
 રિયતિ=હાજત
 બેખો=છતા સાથે
 દાખ્યો
 પ્રધાન=વજીર
 દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ
 બહાર કઢી મૂકવું તે
 સાર.

માણસની ચઢતી પ-
 ડતી જીભ વડે થાય છે
 જો આપણે નમનતાઈ
 વાપરીએ તો સામાનો

ખ્યાર મેળવીએ, માટે
 ધર્પા છોડી નમ્ર સ્વભા-
 વ રાખવો કે જેથી
 ઉમેરાવોના જેવા હાલ
 થાય થઈ.

પાઠ ૨૪.

પંચ=પાંચ કે વધારાનું
 ટાળું
 વાદવિવાદ=તકરાર
 તુર્ત=તરત
 દરખાસ્ત=કચેરી
 નાર=માદા
 ગણના=ગણતરી; કદર
 વક્તવ્ય=ટળવળે; વક્તબ;
 મારે
 પય=ફૂધ
 વફાદાર=વિશ્વાસ
 ધાન=અનાજ; ખાવાનું
 તનતોડીને=ધણું વેતર
 કરીને

માન=આપર
 સેવા=ચાકરી
 માનવી=માણસ

ઉપાડે=ઉચકે
 ભાર=બોળે; વજન
 મજબૂતી=ભારે; મજબૂત
 માપથી
 બોળ=વજન; તોલ
 બીન=વગર; વિના
 તન=શરીર
 નીમક=મીઠું; લૂણ
 હલાલ કરે છું=અદલો
 વાળી આપું છું
 હાર=પરાજય; હારવું તે
 માલિક=ધણી
 રસ્તો કાપું=મુસાફરી કરે
 પીઠ=વાંસો; ખરડો
 દરકાર=પરવા
 માર્ગ કાપવા=રસ્તો ઓ-
 છો કરવા; અંતર
 ઓછું કરવા
 સફર=લાખી મુસાફરી
 મુજ=મારો
 જળકાળે=પાણીને માટે
 જીવ લીએ છે=મારી
 નાખે છે.
 ફૂર=ધાતકી; દયા વ-

ગરનો
 અંબાડી=હાથી પર માંડ-
 વાની બેઠક
 કેરો=નો
 દીપે=શોભે; સારો દેખાય
 શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ; ઉત્તમ
 પશુ=ચોપગા જાનવર.
 સરદાર=ઉપરી
 ન્યાય=મુસાફર
 નિર્દોષી=વાંક વગરનો;
 નિરપરાધી
 તબ=જરા જોડો; થોડો
 ત્રાસ=ખીક; બચ
 તોય=તોપણ
 તલપેછે=તાકે છે; ધારે છે
 માંસ=ગોસ
 કસાઇ=ચંડાળ
 કર=હાથ
 હાર બનું છું=કપાઇ
 જાઉં છું.
 કુલ=બધા; તમામ
 બોજ=બોળે
 વ્યાપાર=વેપાર
 ધડી=થોડો વખત
 કરાર=આરામ

ખર=મધેડો
 ગજ=હાથી
 આશા=ભરોસો; વિશ્વાસ
 અથડાય=અફળાય
 આશા પર અથડાય=ભ-
 રોસા પર રહે.
 ખલક=જગત; આલમ;
 દુનિયા
 દડે=શિક્ષા કરે
 પીડતાં=દુઃખ દેતાં
 કાપે=ગુસ્સે થાય; રીસે
 ભરાય
 કીરતાર=પરમેશ્વર; બ-
 નાવનાર.
 સાર.
 આપણા પાળેલા જ-
 નાવરો પાસે ગળ ઉપ-
 રાંત કામ કરાવવું નહિ.
 પેટપુર આવનાં આપવું
 અને દયા રાખવી.
 પાઠ રર.
 ગુનો=કમર
 બોડું=જુડું.

સહગુણી=સારા ગુણ-
 વાળા
 કપુલત=વચન; કરાર;
 ઠરાવ
 ધક્કા=હડસેલા
 તૂટી ગયો=ભાંગી ગયો
 ફાડાવ્યા=કકડા કરાવ્યા
 ફાડયો=ભાંગ્યો
 મા=નહિ
 બોલ મા=બોલ નહિ
 કસુર=વાંક; ગુનો
 જાણે અજાણે=જાણતાં
 અજાણતાં
 માનવી=કપુલ કરવી
 ગુનેગાર=અપરાધી; ક-
 સુર કરનાર
 નારાજ=નાપ્રશ
 ખીક=ભો
 ઉદાસ=દીલગીર
 સુખેથી=વગર ફીકરે
 હેડે=નીચે
 રૂએ=રડે
 દોષ=વાંક; ગુનો
 સંતાડવા=છુપાવવા

ભૂલ=ચૂક
 સહન કર=અમુ; વેડું
 નીવડે=નીચે; યાય
 સાર.
 ગુનો કપુલ કરવાથી
 પરમેશ્વર ખૂશ થાય છે.
 અને આપણા મનને
 શીકર રહેતી નથી.
 પાઠ ૨૬.
 સારે રાજે=મધુર સ્વરે;
 મીઠે અવાજે.
 ગૂંથેલી=વળ દીધેલી.
 લાયક=યોગ્ય
 બાળાઓ=છોકરીઓ
 હોંસેહોંસે=ઉમંગથી
 કન્યા=કુંવારી છોકરીઓ
 સીવણુ=સીવવાનું કામ
 રંગબેરંગી=તરેહતરેહના
 રંગના.
 ગળપટા=ગળે બાંધવાના
 પટા
 લેખાં=મોઢે ગણવાના
 હિસાબ; મુખમણિત
 બાટ=આકાર

પ્રદર્શન=સમ્રહસ્થાન;
 નમુનેશ્વર ચીજો અતા-
 વવા માટે એક ઠેકાણું
 ભેગી કરી રાખવી તે
 ચિત્રકામ=ચીતરવાનું કામ
 તદ્દલીન=મથગુલ; બીન;
 એક ચિત્ત.
 ખુબી=મગ
 મહેતીજી=કન્યાશાળાની
 વડી સ્ત્રી શિક્ષક
 ગુણી=ગુણવાન
 શિક્ષકો=આસિરટ્ટો
 વડી સ્ત્રી શિક્ષક
 ગુણી=ગુણવાન
 શિક્ષકો=આસિરટ્ટો
 ચર્તે=ચાલે
 સલાહસંપ=એક વિચાર;
 મળી સમજીને ચાલવું
 તે
 શિક્ષણુ=શીખવવાનું કામ
 સાર.
 છોડીઓને બહુવા-
 વાથી તેમની અકલ
 ખાલે છે, માટે છોડીઓને
 બહુવાવી જોઈએ.
 પાઠ ૨૭.
 ઉપયોગ=અપ

સંગ્રહ=સંધરો; એકઠું
 કરવું તે
 હકીકત=ખ્યાન; વિસ્તારી
 કહેવું તે; વાત
 હરકત=અડચણ
 દ્રવ્ય=પૈસા
 સંધરો=સંગ્રહ
 કુદરતનું=ઋષી શક્તિનું
 અવલોકન=ધારીને જોવું
 તે; બારીક તપાસ
 રાજધાની=રાજા જે
 શહેરમાં રહેતા હોય તે
 શહેર; રાજગાદીનું શહેર
 ઇમારતો=હિંચી બાંધણી.
 નાં ધરો;
 કિલ્લો=ગઢ
 રચના=બનાવટ; ગોઠવણ
 બાંધણી=બાંધકામ
 ખાણો=અનાજ ભરી
 મૂકવા માટે જમીનમાં
 જે ખાડા ખોદેલા હોય
 છે તે
 જમર=જીવાર

ખાનગી=પોતાની
 સળી=સડી; જરાત પડી
 લુકરો=રેતી; એક જાત-
 નો પોચો પથ્થર
 ખડખાસ
 ગંજી=ઢગલો
 અગત્યની=જરૂરની
 આગગાડી=દેવતા અને
 પાણીના બળથી (વરા-
 જથી) ચાલતી ગાડી
 આગબોટ=દેવતા અને
 પાણીના બળથી (વરા-
 જથી) ચાલતું મોટું વહાણ
 સાધન=વસ્તુઓ
 પુષ્કળ=ધણ; બહુ
 દાણા=અનાજ
 નાણું=પૈસા
 અવારનવાર=વારાફરતી
 સંઘાત=મેળાપ
 સાર.
 પૈસા બચાવ્યા હોય
 તે ધડપણના વખતમાં
 તથા આફતના વખતમાં
 ખપ લાગે છે માટે દરેક

માણસે પૈસાનો સંગ્રહ
 કરવો જોઈએ. “વચ્ચત
 અને પૈસો નકામો
 ગુમાવવો નહિ”
 પાઠ ૨૮.
 પરબ=મુસાફર લોકોને
 મફત પાણી પીવાનું
 ઠેકાણું.
 વારાફરતી=એકપછી એક
 કઠિઆરા=લાકડા ફાડ-
 નાર; લાકડા કાપીને
 વચનાર [દીધેલું]
 ધર્માદા=દાનમાં આપી
 મનોહર=મનને ખુશ કરે
 એવું
 વળેલો=વળગેલો
 ખરો તડકો=સખત તાપ
 વિસામો=આરામ
 દસમો ભાગ=દસ ભાગ-
 માંનો એક ભાગ
 આશીર્વાદ=આશિષ
 ટાળવામાં=મટાડવામાં;
 દૂર કરવામાં

શીતળ=ટાઢી; ઠંડી

સાર.

જે કંઈ કમાવું તેમાંથી
થોડો ભાગ પણુ ધર્મ-
ના કામમાં ખરચવે,
“ધર્મે જય અને પાપે
ક્ષય.”

પાઠ ૨૯.

નકામા=ફેકટના

ઉધમે=ધધે

વળગ્યો=લાગ્યો; બાઝ્યો

શેખસલ્લી=ખોટા વિચાર

કરનાર

તરંગ=ખોટા વિચાર;

મનના બુદ્ધિ

તર્ક=મનસુખો; વિચાર

તર્ક ઉઠાવે=મનસુખાકરે

પાર=છેડો; અંત

ઠરાવી=નક્કી કરી.

ધાડવો=ધી ભરવાનું

માટીનું વાસણ

કુણાવી=હલાવી

કપડો=ગુનાના બદલામ;

કઠવા સખ્દ કહેવા તે

ધર ભાગ્યું=ધરખાર વગ-

રનો થઈ ગયો

ગાળી નાખ્યા=ગુમાવ્યા

માફક=પેટે

ચેતબો=સમજાવ્યો

સાર.

આપણા ધંધા સંજ.

ધીજ વિચારો કરવા

એકદમ પૈસાદાર થઈ

જવાનો વિચાર કરવો

નહિ.

પાઠ ૩૦.

ઉડાવવા=ચગાવવા

છેક=તદન

ફરીથી કરો=ખીજવાર

કરો. મતલબ હરકાંઈ

સાર કામ પુરું ન

થાય ત્યાં સુધી ફરી

ફરીને કરવું.

પતંગ=કનકવા

ચઢાવવા=ઉડાવવા

સમાટા=ઝપાટા

ગોથું ખાઈ=ઉધિ થઈ

કાયર થવું=કંટાળવું

પ્રયાસ=અજમાયશ

આસમાન=આકાશ

ટપકા=ડાઘા

વીંટવા=લપેટવા

સાર.

શર કરેલું કામ પુરું

ન કરીએ તો કરેલી

મહેનત નકામી જાય,

અને લોકમાં મજાક

થાય; માટે હરકાંઈ કા-

મનો આરંભ કરતા

પહેલાં વિચાર કરવો કે

એ કરવું વાજખી છે કે

નહિ અને વાજખી લાગે

તોજ આરંભ કરવો;

અને આરંભ કર્યો તો

તે કામ પુરું કરવુંજ;

વચ્ચેથી અધુરું મૂકી છોડી

દેવું નહિ. જે માણસ

આ પ્રમાણે નથી કરતો

તે બાયલો કહેવાય છે.

પાઠ ૩૧.

ડાલે=હાલે

તરુવર=મોટું ઝાડ

બુલાવે=હાલે; હલાવે

પાન=પાંદડાં; પાંતરાં,

ગાન=ગાયન
ધ્યાન : સ્મરતાં=ધ્યારને

પોતાના મનમાં આ-
જ્ઞતાં

કલોલ=ચેનખાજી; આ-
નંદ; મળ

સાથ=સાથે

પડદો=આંતરે

ખોલે=હવાડા કરે

ચૂસે છે=શીષે છે

ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ

ધાટે=ઓવારે; કિનારે

જળધાટે=નદી કે તળાવ
કાંઠે

નિજ=પોતાની

વાટે=રસ્તે

પોઠે=સૂએ

માળ=માળામાં

જપતાં=કરીને એસતાં

મળરકે=સવારે; પરાઢીએ

ધાય=દોડે

વનજળ=વનમાંના જળ

જૂલે=હાલે

બહી ભાતના=સારી

તરેહના

વિષમિષ=જુદી જુદી

દીનાનાથ=ગરીબનો;

ધણી; પરમેશ્વર

મધુરો=મીઠો

ધરી=રાખી

નિર્મળ=ચોક્કસ; મેલ

વગરનું

ઠરે=નિરાંતે એસે

બહી ભાતે=સારી રીતે

હઠાવી=હરાવી; હંકાવી

હઠાવી દીએ=હરાવે

મેળવાયછે=પેદા કરાય છે

રાજ અધિકાર=રાજસત્તા

વશ્ય=તાબે

વિપત્તિ=દુઃખ; આફત

વેરાઈ જાય=જતા રહે

કામધેનુ=ધન્યછેલું આ-

પનારી ગાય

ચિંતવ્યા=ધાર્યા

અપાર=અણજાણ

પમાયછે=મેળવાય છે;

પેદા કરાય છે.

સાર,

ઉદ્યોગી માણસને કંઈ

પણ અશ્વર નથી ઉદ્યમ

કરવાથી જે જોઈએ તે

મળે છે, માટે ઉદ્યમ
કરવો.

પાઠ ૩૨.

સેવા=ચાકરી

વંશપરપરા=છોકરાંના

છોકરાં પેઢીપર પેઢી;

નનપણથી=અયપણથી

ધન્યતા=ચાહતા

બરોસો=વિશ્વાસ

મહેનત=મજુરી

બદલામાં=સાટામાં

ભોગવટો=વાપર

સાંતી=હળ

લાડ=વહાલ

ઉછરેલો=મોટો થએલો

ધ્યાન=ચિત્ત; મન

સાંતીની જમીન=ખેડવા

લાયક ભોંય

ઉંચા પ્રકારની=સારી

પાક ઉતરે એવી;

ફળદ્રુપ

પ્રકાર=જાત; વર્ગ

સાથી=મદદગાર; ખેતીને

માટે રાખેલો નોકર

પ્રકાર=રીત;

ઉદ્યોગી=મહેનતુ

પુંજી=દોહત

અર્થ=મતલબ; સાર

ડહેલી=મોટા દરવાજા-
વાળા ધરનું ભોંયતળાઉ

મેઘ=મેહ; વરસાદ

નજર=તપાસ; દેખરેખ
ખાતરી=ભરોસો; પતીજ

સાર.

આપણા કામનો મ-
રોસો નોકરપર રાખવો
નહિ; પણ નોકરો કામ
કરે છે કે નહિ તેની
તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩.

પિડાય=દુઃખી થાય
નીરોગી=રોગ વગરના
સુધરતી=સ્વચ્છ થતી
બિનાશ=ભેજ

મેલું=મંદુ

ગંદું=ગેાળું

ચકલી=સકાવો; પિચળ
કે લોઢાની પેયવાળી
વાંકી નળી

ટાઢીઓ તાવ=મલેરીઆ;

નકારી હવાને સ્પીધે ને

તાવ આવે છે તે

બેનપણી=સહીઅર;
સખી

પગ મૂકવાનું=આપવાનું

મન=મંચા; મરજી

મંદવાડ=રોગ; બિમારી

ગંદકી=ગંદવાય

મૂળ=ખી; બીયાં

જંતુ=જીવડાં

પાકે છે=પેદા થાય છે

ખુણેખાચરેથી=ખુણા-
માંથી

વાળી નાખીએ=સાફ

કરીએ

શ્વાસ=દમ

વડે=થી

ખુદલાં=ઉધાડાં

ખીજ=મૂળ

નાશ પામે છે=જતા

રહે છે

ઢોળી=રેડી

મરે છે=ઉતરે છે

ઝીણો તાવ=હાડનો તાવ

(એ તાવથી શકિત

ધણીજ ઝોણી થાય છે)

લકવો=એક જાતનો રોગ

(એથી શરીરનો કાંઈ
ભાગ જીડો પડી જાય છે)

જાજર=સંડાસ

મેરી=નીક; ગદર

ઝાડીઝુડી=ઝાડીઝપડી

દુર્મંથ=ખરાબ વાસ

તદન=ખીલકુલ

ખુલ્લી રીતે=સમજ પડે

એવી રીતે

સાર-ધર; વાડાવજેરેદરે-
કચીજ ઝોકખી રાખવી

પાઠ ૩૪.

અણુસમજી=વગર વિ.

ચારના; મૂખં

શોક=દીલગીરી

ઠરાવ=નિશ્ચય

ઉંચા=સસરા

પ્રાણુ=જીવ

વૃદ્ધ=ધરડાં

પાટવીપુત્ર=મોટો છોકરો

નિશ્ચય=ઠરાવ

સમાચાર=ખબર

અદેખાપ્ર=ઝેર

ઉઘાપશે=લોપશે; બંગ
કરશે; ફેરવશે
સદેહ=શક; વહેમ
વરદાન=માગેલું આપ-
વું તે
લેણાં=માગતાં
વનવાસ=જંગલમાં
રહેવું તે

હં=અહ; જક્ર; મમત
ધિકાર=તિરસ્કાર]
દેહ મૂક્યો=મરણ પામ્યા
સાર.

“સોખત તેવી અસર”
હંમેશાં સારાની સોખત
કરવી. કામ કરતાં પહેલાં
શું ફળ આવશે, એ
ખાખતનો વિચાર કરવો
કે નેથી પાછળથી પ-
સ્તાવું પડે નહિ.

પાઠ ૩૫.

અમકારા=અમકારા
દરકાર=પરવા
સ્થિર=હાથ વગર
મેલ=રમત

કસરત=શરીર કસવું તે
ગુજરાન=ગુજારો; પોપણ
ટાળું=જાણ
હાથ=એ વેંત જેટલી
લંબાઇ
ધરી=પકડી; ઝાલી
સરજાઇ=પીપી

નટ==શ્રી વજેરેનો વેષ
લઇ ધણા ખેલ કરનાર
અંગ કસરત=શરીરની
કેળવણી

ગુલાંટ=ગોલાંટ
ચક્રચક્રર=ગોળગોળ
ચમકે છે=ઝળકે છે
શ્યામશ=ધન્ય
જીવની દરકાર કરતા
નથી=મોતની ખીક
રાખતા નથી
સફાઇ=ચાલાકી
ચમત્કારવાળા=અચરત
પમાડે એવા

નજરખંધી=જાણી
જોનારની આંખને જૂ-
લાવવામાં નાખવી તે

ખુખીદાર=વખાણવા
લાયક; ચમત્કારી
સાર.

અંગ કસરતથી શરીર
કસાય છે, માટે નાન-
પણથી કસરત કરવાની
ટેવ રાખવી.

પાઠ ૩૬.

શ્રીજમ કવુ=વૈશ્યાખ
અને જેઠ મહીનો
કોકિલા=કોયલ
દીપે=શોભે

મોર=આખા આમલીનાં
ફૂલ
મહિમાય=મોટાઇ
નીરખી=જોઇ

શીતળ=હંડી
ટહુકા=પ્રાણાકાલા ખોલ
તપતી=ગરમ થતી
ધરતી=જમીન

સુગંધી=સારી વાસ
વસંત=વસંતઋતુ. જુ-
લાઇને આગળ માસ
ભમતી=રખતી

ફળી=પાકી
 લલચાય=લોભાય
 જનો=માણસો
 લહી=જોષ
 બલી=સારી
 બલી લીલી=લીલીછમ
 અતિ=ધણે
 જ્ઞાપ=જાડપર પાકવા
 પર આવેલી કેરી
 ખરે=જાડપરથી નીચે
 પડે
 રસદાર=ધણુ રસવાળી
 સુકેસરી=સારા કેસરી-
 આ રંગની
 ચિત્ત=મન
 હરતી=ખેંચતી
 હરતી=રહેતી
 દીલમાં હરતી=યાદ
 રહેતી
 પ્રવેશ કરીને=આવીને
 ઉકળાટ=ગભરામણ
 ધરે છે=કરે છે
 વનેવન=જંગલે જંગલ
 આત્ર=કેરી

આત્રતરુ=આંખો
 વાસ કરું છું=રહું છું
 ચિત્ત હરું છું=મન
 ખેંચું છું
 શ્યામ=કાળા
 પરખાઉં=ઝોળખાઉં
 કોમળ=નાજીક
 કંઠ=સાદ
 સંગીત=ગાયન
 સૂર=અવાજ
 ગજવું=ગજવી મૂકું
 મધુરો=સારો
 રૂપેરી=રૂપાના જેવો
 સફેદ
 કળી=ખીલ્યા વગરનું
 ફૂલ
 ફુલેલ=ખીલેલી
 અંગમાં=શરીરમાં
 વેલમાં=વેલામાં
 અનેક=ધણી
 પાંખ=ડીફૂલની પાંદડી.
 પ્રસારી=ફેલાવી
 ઝારીરૂપ=ઝારીના જેવો
 પ્રફુલ્લ=ખીલેલો

મીઠમનો બાળ=મીઠમની
 શરૂઆત
 કોકિલ=મધુર
 બારી=ધણે
 બટમોગરો=એક જાતનો
 મુગધીદાર મોટો મો-
 ગરો
 રસીલી=મળ આપનારી
 પાઠ ૩૭.
 શરૂ કર્યું=આરંભ્યું
 બીલ=જંગલમાં રહેનારી
 અનાય જાત
 ઉપજવે=પેદા કરે
 મદમ=ગોરા લોકની સ્ત્રી
 પાદરી=ખ્રિસ્તી ધર્મનો
 બોધ કરનાર
 બોધ=ઉપદેશ
 દેવળ=દેહરું
 કુશળ=હોશિયાર
 કાટપુણે=આંધકામમાં
 ઉપયોગી બાકડાનું કે
 લોહાનું એક ઝોળર
 (એનો ઘાટ કાટપુણું
 જેવો હોય છે માટે
 કાટપુણું કહેવાય છે)

વખત ન લગાર=ઢીલ
નહિ કર
ઓળરો=હથિમારો.
પોકારવા=ખુમ પાડવા
સાર.

અબણુ માણસ બ-
ણેલાને જાડુમર જેવો
સમજે છે. તેથી હંમેશાં
તેને તાપે રહે છે;
માટે દરેક માણસે
વિદ્યા મેળવવાને પ્ર-
યત્ન કરવો.

ભાગ ૨.

પાઠ ૩૮.

બહાદુરી=જેરાવરી
વહેણુ=પાણીનું વહેણું
તે; પ્રવાહ
ખડેર=ભાંગેલી ધમારતો
હજી=હાલ સુધી
ચીરે=ફાડે
નમુનો=નકલ
ભાટ=કવિતા બનાવી
ખરા ખોટા વખાણુ

કરનાર એક જાત
પારડી=સુરત જિલ્લામાં
કરખો છે
ઓળંગી=વટાવી
વલસાડ=સુરત જિલ્લા-
માં કરખો છે
સપાટ=સરખી
ટાય=ઉપલો ભાગ
મથાળું
શિખર=ટોચ
મુશ્કેલ=અઘરું
ચઢાવ સીધો હતો=
ચઢાવવાનું સીધું હતું
કુંડ=છોડથી બાંધેલો ઝરો
પુરજ=કિલ્લાનો ઉંચો
ગોળ પહોળો ભાગ
પ્રવાહ=રેલો; વહેણુ
તળેરી=પર્વતના મૂળ
આગળની જગા
ખીણુ=એ પહાડ વચ્ચેની
નિચાણુ જગા
હાર=ઓળ
પગથી=પગે ચાલતાં
પડેલો રસ્તો

રમણીય=મનોહર; સુંદર
સટાપટાખંધ=જલ્દી
નકશો=ગામ દેશ કે
શહેરનો ચિત્રેશોતમુનો
આકૃતિ=ધાટ; આકાર
સાર.

અવલોકન કરવું અને
પછી તેવો ધાટ બના-
વવો કે જેથી જોએણુ
ખરાખર ધ્યાનમાં રહે.

પાઠ ૩૯.

ખોડા=ઝાડપાન વગરના
મેખડો=પત્થર કે મા-
ટીના ખોટા ટેકરા
દેવકી ઉનાઇ=સુરત જિ-
લ્લામાં વાંસઘની પાસે
ઉતા પાણીનો કુંડ
છે તે.
દેવચાન=દહેર; દેવળ
સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ
પડ=પોપડો
ઉપસી=કુલી; ઉંચી થઇ

પીગળેલો=ગરમીથી
પ્રવાહીરૂપ થએલો
ઉપસેલો=ઉંચો આવેલો
ઉપયોગી=જરૂરના

સાર.

આ પાઠથી કુદરતનું
જ્ઞાન થાય છે.

પાઠ ૪૦.

ધોધ=ઉંચેથી જોસખંધ
પડતું પાણી

ધસડી=તાણી

સરિતા=નદી

તરુ=ઝાડ; વૃક્ષ

ચરતાં=ધાસ ખાતાં

મેળાપ=મુલાકાત

વહોળો=નાની નદી

ખડક=પાણીમાંના ટેકરા

ચમકારા=ઝમકારા

પચી જાય છે=નીચે

ઉતરી જાય છે; સમાધ

જાય છે

શકિત=બળ

ફરફર=ખારીક ટીપાં

મુખ=નદી દરીઆને મળે

છે તે જગા

બેટ=ચારે બાજુ પાણી

ને વચમાં જમીન

હોય તે

નીરે=જળથી

તીરે=કાંઠે

ચિત્રવિચિત્ર=જાત જા

તનાં; તરેહ તરેહના

કિનારે=કાંઠે

નશ્વય=નક્કી

પિછાણીએ=સમજાએ

પાઠ ૪૧.

ખલાસી=વહાણુ હાંક

વાનો ધધો કરનાર

બહોળો=ધણો મોટો

ખાર=ખારો

ભરતીએટ=નદી ખાડી

કે દરીઆમાં પાણીનું

ચઢવું તે ભરતી; અતે

ઉતરી જવું તે ઓટ

મોજાં=છોળો;

કાડીઓ } દરિઆમાં પ્રા

શંખલા } =ણીઓને ર

છીપો. } હેવાનાં ધર

પાઠ ૪૨.

હજીરો=તાપી નદીના

મુખ આગળ હવા

ખાવાની જગા છે.

મછવો=નાની હોડી

બૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો

બૂગોળવિદ્યા=પૃથ્વીના

ગોળા વિષેની વિદ્યા

ટડેલ=વહાણુનો મુખ્ય

ખલાસી

માહીતી=ખબર

પુરતી=જોડાએ તેવી

મગીઆ=મગ જેટલી

નાની

નિશ્ચાની=એધાણી

બુશિર=જમીનની આણી

લાંબી વધીને દરીઆ

માં ગએલી હોય તે

ધુસે છે=પેસે છે.

અખાત=સમુદ્રનો ફાંટો

લાંબો વધીને જમીનમાં

ગએલો હોય તે

ઉપસાગર=પહોળો મોનો

અખાત

કાપ=પાણીમાં ધસાડા

આવેલો કાઢવકચરો;
ચગુ
ખાઝે છે=ઠરે છે
દીપકલપ=જેની ત્રણે બા
જીએ પાણી ને એક
ખાજી જમીન હોય તે
કિયા=કામ

સામુદ્રધુની=મે મોટા પા-
ણીના બાગને સાંધના-
રા પાણીનો નાનો બાગ

પાઠ ૪૩.

કારીગર=સુથાર, લુહાર,
કુંભાર, વણકર વગેરે
કામ કરનાર
બાટ=પૈંડાપર ચડાવેલો
લોહનો પાટો.

તાણાવાણા=વણવાની
સાળપર જે ઉભા દોરા
રાખવામાં આવે છે તે
તાણા અને આડા દોરા
રાખવામાં આવે છે તે
વાણા

દેસામ=મગીરદાર; વત
નવાળો.

વસવાયા=સુથાર, લુહાર

વગેરે ગામની વસ્તીનું

કામ કરનાર લોક
આરા=પૈંડાની વચમાંના
ફરતાં લાકડાંના કકડા
વાંસલો=સુથારનું લાકડા
બડવાનું ઓળર

ટકાઉ=મજબુત
ધમણુ=વા કુંવાનો
સાંચો. (ગારી

તણખા=સળગતી ચણુ-
ચોપાસ=ચારે બાજુ
સજ્જડ=સખત
ચાકડો=લાકડાના પૈંડા
જેવું કુંભારનું ઓળર
લોંદા=લચકા
કોસ=ગાઉ

કાળકો=કામડીના જે
બાટપર કાંતેલું સુતર
વીટાળવામાં આવે છે તે
તાંતણા=તાર
ખાદી=દોરી

ખેળીકું=ગોદડાનું કપડું
મજમ=પાયરવાનું ર-
ગીત બિઝાનું

પાઠ ૪૪.

ગામ=જેમાં થોડાં ફળીઆં
ને થોડાં ધર હોય તે
થહેર=જેમાં છોખંધ ને
હારખંધ ધર હોય અને
સારાં સારાં બળર હોય તે

છુટ્ટી=રજા
ગિલ્લીદંડા=મોઘ દંડો
દંડો=ગિલ્લી ઉડાડવાની

એક હાથની લાકડી
તાલુકો=પરગણું
વળવાનો=ફરવાનો
દહાડો વળવાનો=ફાયદો
થવાનો

રોજા=કચરો ઉપર બાં-
ધેલાં મકાન

મસીદ=નિમાજ પઢવાનું
ઠેકાણું

કોતરકામ=પતથર કે
લાકડામાં કોતરેલું
ચિત્ર કામ

ટપાલ ઓફિસ=પોસ્ટ
ઓફિસ
બળર=હાટ

કારીગીરી=કીસબ; બ-
 નાવટ; હુમર
 વરાળયંત્ર=વરાળના જો-
 રથી ચાલતો સાંચો
 પાઠ ૪૫.
 કારકુન=લખવાનું કામ
 કરનાર
 ખૂટતા=જોડતા
 નાયક=સિપાઈની ટો-
 ણીનો ઉપરી
 રસીદ=પહેંચ; પાવતી
 કાથળી=થેલી
 છરી=શીતળા કાઢવાનું
 ઓગર
 કાચનો=કાણું પાડી
 ચેપ મૂકતો.
 ચેપ=પરં; રસી
 પગાર=દરમાથો
 કચેરી=ઓફિસ
 મુખી=તલાટી
 તગાવી=સરકારે ખેડુતને
 વાળે ધીરેલાં નાણાં
 મહેસુલ=જમીન ખેડવા
 બદલ સરકારને ભર-
 વાના રૂપિયા; જમીન
 વેરા.

હદ=સીમા; મર્યાદા
 ફરણી કારકુન=તાલુકાના
 ગામોની સીમમાં ફર-
 નાર કારકુન
 હવાડો=કુવા નજીક ટો-
 રને પાણી પીવાને
 માટે બાંધેલો કુંડ.
 દુરસ્ત કરાવવું=ભંગેલું
 મમરાવવું
 ઓવરસીયર=બાંધકામ
 ખાતાનો અમલદાર
 ફેજદાર=તાલુકાના પો-
 લીસનો ઉપરી
 મુકરદમો=કેસ
 સાક્ષી=જુગ્યાની
 અવલ કારકુન=મામલત
 દાનાં હાથ નીચેનો
 પહેલો કારકુન (થડ
 કલાસ માજીટ્રેટ)
 જમાદાર=એ તથા ગેટનો
 ઉપરી
 રજુ=હાજર
 સખ્તી=જોરજુલમ
 તિજેરર=તિજેરીનો
 ઉપરી

જારાફ=રૂપિયા લેવા આનં
 પવાનું કામ કરનાર
 નોંધવાનું=લખવાનું
 ખત=દસ્તાવેજ; લેખ
 હવાલદાર=પોલીસપટેલ-
 ના હાથ નીચેનો ચાર
 પાંચ રૂપિયાના પગા-
 રનો સિપાઈ
 દવાખાનું=ઈસ્પિતાલ
 શીતળા=સૈયડ કાકા;
 બળીઆ.

પાઠ ૪૬.

પ્રાંત=ધણા જિલ્લા, એ-
 જન્સિ અને સંરથાન
 મળી થયેલો ભાગ
 જિલ્લો=ધણા તાલુકા
 મળી થયેલો કલેક-
 ટરના તાખાનો ખાલસા
 મુલક
 તાલુકો=ધણા ગામ મ-
 ણીને થયેલો ભાગ
 વિભાગ=ભાગનો ભાગ
 કલેક્ટર=જિલ્લાનો મુખ્ય
 ઉપરી; નાયબ મુખ્ય

અમલદારો=અધીકારીઓ

દેખરેખ=તપાસ

ધંજનેર=આધિકાર આ

તાનો વડો અમલદાર

મુલતવી રાખવું=થોડા

વખત સુધી નહિ વસુલ

કરવું તે

મામલતદાર=તાલુકાની

જમાવંધી વસુલ કર

નાર અમલદાર

અંમતિ=મંજૂરી;

પરવાનગી

વહીવટ=કારભાર.

અધિકારી=આરોગ્યતા

ધંરપેકટર=તપાસણી

કરનાર અમલદાર

મુન્સફ=સામજી

કમિશનર=વિભાગનો

ઉપરી અમલદાર; સુએ

લેણદેણ=લેવું દેવું

પાઠ ૪૭.

તીક=અનાજ ખાધ જ

નાર એક જાતનું પક્ષી

પાક=મોલ

ડેપ્યુટી=મદદનીશ

આશા=ઉમેદ

લલામણુ=સિફારસ

હાલ=હાલમાં

શોધવા=તજવીજ કરવા

નિરાશ=નાઉમેદ

પરીક્ષા=તપાસ

ખીના=ખાખત; હકીકત

રેલ=પૂર

પરવાનગી=છુટ; રજા

હચિયાર=અંદક તરવાર

વગેરે

છુટ=રજા; પરવાનગી

કન્યશાળા=છોકરીઓની

નીશાળ

નાલાયક=નહિ ચાલે

એવો

ખૂત=મારી નાખવું તે;

ધાત

મુઆની=સાક્ષીએ કહે

લા ખોલ.

ભાગ ૩.

પાઠ ૪૮.

નાળું=પાણી જવાનું

ગરનાળું

મૂળ=નદી જે ઠેકાણેથી

નીકળે છે તે જગા

ડહોળું=કાદવવાળું

ચિકાર=એક કાંઠે ભરપુર

ઝરણુ=જમીનમાંથી કુટ-

તી પાણીની સેરો

બરફ=ટાઢથી ઠરી ગએલું

પાણી

ઠરી=જમી; અંધાધ

થીજને=ઠરીને

ધટ=જડો

કરચો=ઝીણા કટકા

હિમ=ઠાર

બાફ=વરાળ

કિરણુ=સીધી લીટીમાં

પડતો પ્રકાશ

ટીપાં=ફોરાં

ઝાકળ=ઠંડીના જોરથી

પડવું પાણી; હિમ

અટકીએ=થોભીએ

પાઠ ૪૯.

દેવતા=અગ્નિ

ચક્રમક=એક જાતનો

પથર

વા નાખીએ=વીંઝીએ

મીણુખતી=મીણુ સાથ-

ની વાટ.

ઠરી જાય=હોલવાય

ગુંગળાધ=રંધાધ

અંગારા=સળગતા કો-
યલા

કુકંણી=દેવતા કુકંવાની

વાંસની ભુગળી

ગતિ=હાલચાલ

તાળે=ચોકખે

જોત=અળતું; બડકો

દવ=જંગલમાં લાગેલી
આગ

પાઠ ૫૦

મિઠાધ=ગળ્યા પદાર્થ

કંટાળતો=કાયર થતો

પુષ્કળ=ધણું

સ્વચ્છ=ચોકખું

તાળ=તરતના

કણી=રજકણ

ઢગલા=ઢગ

મીઠું=લૂણુ; નીમક

એસ્વાદ=સ્વાદ વગરની

આરોગ્યતા=સુખકારી

આરીઆં=ચીમડાના

કકડાને મીઠાના પા-

ણીમાં ખોળી સુકરી

ખનાવેલા તે

જીવ=જીવાત

અગર=મીઠું પાકે તે
જગા

જીઆળ=પાણીનું ચ-

ઢવું તે; ભરતી

તરી આવે છે=ઉપર

આવે છે.

સિંધવ=મીઠાની એક
જાત

જથામંધ=ધણુંજ

દેશાવર=પરદેશ

ખોળી=રીકડી

સાંભરી લખ=ઉસરડી

લઈ; એકઠી કરી

સાર.

માણસને પહેલે નંબરે

હવાની, ખીજે નંબરે

પાણીની, ત્રીજે નંબરે

ખોરાકની, અને ચોથે

નંબરે મીઠાની જરૂર છે.

મીઠું સ્વાદમાં ખાઈ છે

છતાં મીઠું કહેવાનું

કારણ એ કે તે ખોરાકને

સ્વાદવાળો બનાવે છે.

પાઠ ૫૧.

મૂળરંગ=પ્રથમનો રંગ

આંચ=જાળ

ધરી=પકડી

ગજરો=ફૂલનો માથામાં

ધાલવાનો તોરો

ઉડાડવા=ખદલવા.

ગંધક=પીળા રંગની ઝટ

ભાગી જાય એવી

વસ્તુ

મતનમ=છંચછા

ખાસ=ખંસુસ; જરૂર.

ખરડ=ઝટ ભાગે એવી

ચુરેચરા=ભુકેભુકા

ભડકો=અળતું

વિસ્મય=નવાઈ

ઝાળ=આચ

ઝાંખું=શીકું; તેજ વ-
ગરનું

સાર.

મગધકમાં રંગ હિડાડ-
વાનો ખાસ ગુણ છે.

પાઠ ૫૨.

ફટકડી=એક જાતની
તુરા સ્વાદની વસ્તુ

પાસ=ખાણુ

હાર=કાઠો

પહેલદાર=પહેલવાણી;

પાસાવાણી

શોખ=મરજી; ઇચ્છા

કાના=કેરણો

ખરખચડી=ખાડા ખ-

ખોચીઆં વાણી

કામતી=મૂલ્યવાન

ઝુમ્મર=કાચનું કે ધા-
તુનું ઝાડ.

અકાળી=પટકી; પછાડી

અકીકર=રંગીન ચળકતા

પથરની એક જાત

ઝવેરાત=હીરા માણેક

વઝેરે રતન

લોલક=લટકણુ

પાઠ ૫૩.

કોદાળી=જમીન ખોદ-

વાનું ઝોળર

સમી=દુરસ્ત

ભટ્ટી=ધાતુ પીગળવાનો
ચુલો

પાનું=ફળ

ઝેરણુ=લુદાર સોની વ-

ગેરે જેનાપર મૂકી

ટીપે છે તે ઝોળર

ટીપીને=ધડીને

સીધું=પાંસર

નળીઓ=ભુંગળીઓ

કઠેરા=લોખંડ કે લાક-

ડાની પાળ

ખીંટીઓ=ખુંટીઓ

પોલાદ=ખરં લાકું

ચપ્પુ=ધાટદાર છરી

ધડતર=ધડીને બનાવેલું

રવેશ=માલનો મુલતો

ભાગ; ગોખ

ધા કર=ટીપ

કરવત=લાકડા વહેરવાનું

હથિયાર

રફૂ=પેચવળો ખીલો

દાનસ=રેતરડી

નક્કર=સંગીન

પાધરં=ખડારોખદાર

પાઠ ૫૫.

ઈંદ્રિય=શરીરના જે ભાગ

વડે કામ અથવા

ખાન થાય છે તે

(જેમકે, આંખ, કાન,

નાક, જીભ, આમડી,

હાથ, પગ, મો,

ગુદા, ઉપરચ)

મુખ્ય=મોટા

સોપારીનાં ઝાડ=સો-

પારણુ

ચોંટી=વળગી; બાઝી

શોષી=ચૂસી

એકાદું=એક

ઉત્પન્ન=પેદા

અંગ=ભાગ; અવયવ

અગત્યનું=જરૂરનું.

છિદ્રો=કાણાં

ખ્યાલ=અટકળ; ધારણા

બારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણાં

સાર.

ઝાડના મુખ્ય છ અંગ

છે. મૂળ, થડ, માંદડાં,

ફૂલ, ફળ, બી, પહેલા

તણુ ઝાડને જીવાડનાર

અંગો છે.

પાઠ ૫૫.

ચીકણું=ચિકાશવાળું

તાડી=ખાટો નીરો; ખ

જુરી કે તાડનો રસ.

ડહોવી=વસોવી

સીસાપેન=પેનસીલ

ધટ=ધાડું

હેલ=કાણું; વેલ

ગુંદર=ઝાડનો ચીકણો રસ

ઝરપેછે=ધીરે ધીરે વહેછે

આરપાર=આજુબાજુથી

પેલી બાજુ

નીરો=ખજુની વગેરેનો

તરતનો ઝરેલો રસ.

થોર=થુવેરીઓ; કાંટાનું

ઝાડ.

ખરસાણી=થુવેરની એક

જાત

આંકડો=એક જાતનું

ઝાડ (એના ફૂલ હતું.

માનને ચઢે છે)

ઉપવાસ=ભૂખ્યા રહેવું તે

સાબુચોખા=વાંસીઆ

ચોખા

છાલ=છોડા; ચામડી

રેસા=તંતુ; તાર

ગળણી=ગાળવાનું ઝી-

ણાં કાણાંવાળું વાસણ

હલકા=જલદી પચે એવા

પાઠ ૫૬.

મુખાળાં=ડુંડા કે કઠીની

બાજુએ સોયા જેવું

હાય છે તે

મુલક=દેશ

ખરછટ=કઠણ ને ખર-

બચકું લાગે એવું

ખાફે=ગરમ પાણીમાં

પકવે.

હવાલો=તારની ચાળણી

ચાળણ=ચાળતા બાકી

રહેલો ભાગ; થુલું.

આથો=ચઢીને ખાડું

ચએલું ખીરું

લોપરી=પરી

શુમારે=આમરે

ડુંડી=નાનું ડુંડું

ઉંખી=ધડની કઠી

પોટીસ=ગુમડાં વગેરે

દરદ પકવવા માટે પકું

અળણી વગેરેના લોટ-

ની બાફીને લુગડી

કરવામાં આવે છે તે

ખાંચ=ખોમણ

દાઉદખાની=પીળા પોચા

હુંમસો=ટુંકો પણુ બરાઉ

વાળઆ=ઝીણુ કાળાશ

પડતા

પોટા=ધોળો ઢુમસો

ફાડ=ભાગ

પુષ્ટિકારક=જોર આ-

પનાર

થુલું=ભુસું; ચાળથુ

ઝાટકીએ=ઉપણીએ

રવો=ઝીણો દાણાદાર

લોટ

જખમ=ધા

સાર.

અનાજની પરીક્ષા તથા

તેનો ઉપયોગ સમજાય

છે.

પાઠ ૫૭,

અગીચો=આગ

દાંડી=વચલી નસ

સાંકડું=નાનું.

ગંજફો=રમવાનાં પાનાં

માફક=પેટે

કમળ=તળાવમાં થતું

એક જાતનું ફૂલ

જથાખંધ=સામડું

દાંતા=અણીવાળી કોર

ગુલમોર=એક જાતનું

ફૂલનું ઝાડ

કળી=વગર ખીલેલું ફૂલ

ચુંટી=તોડી

થોકડો=જથો; જુડો

અળવી=અળુના પાંતરાં.

કુંવાર=કુંવારનો છોડ

અગથીઓ=અગથીઆ-

તું ઝાડ

પાઠ ૫૮.

પતંગીઉં=એક જાતનો

સુંદર પાંખવાળો કીડો

જીવજંતુ=નાનાં જીવડાં

પારખું=જાણું

ખૂંખસુરત=દેખાવડો

ખીલકુલ=સમુજળી

વૈતરી=વેઠ કરનારી

બદલવી=ફેરફાર કરવી

ધયળ=પેટે ચાલનાર

કીડાં

પુડા=મધમાખીનું ઘર

અવતાર=એક રૂપ બદલી

ખીજરૂપમાં આવવું તે

ઢુમલો=હલ્લો

વંદા=વાંદા.

જઠર=ખાધેલું પચાવ-

વાની કાથળી

માદા=પશુ પક્ષીમાં સ્ત્રી

જાત હોય તે.

પાંખ=પર

અવસ્થા=દશા; હાલત

કોશીટો=લાંખી ગોળ દડી

નિરાંતવળી=નચિંત થઈ

કુટુંબ=વંશ; ઓલાદ

પાઠ ૫૯.

ધોળાયા કરતો=વારંવાર

આવતો.

સમડી=કાગડાના આકા-

રતું મોટું પ્રાણી

ચીરે=ફાડે.

કરાંઠી=મુકામીલ છોડની
ડાંખલી; રાડા
ગરદન=ડોક
ખાઉધરાં=ખાતાં ધરાય
એવા
કોહેલું=સડેલું
નહોર=તીણા નખ
ભાગોળ=શહેર કે ગા-
મમાં પેસવાનો દર-
વાજો
ભાથું=મુસાફરીનું
ખાવાનું
તીર=કામઠું
ધસારાખંધ=ઝડપથી
નજર=નીધા
સરી=લપસી
અંધારા=ચક્રર; ફેર; તંમર
ગીધ=ફાડી ખાનાર
મોડું પક્ષી
ઢોળાવ=ઢાળ
ગળે છે=ઉતારી દે છે
કમકમાટ=ચીતળી

સાર.

પથરે જે પ્રાણીઓ

ખનાબ્યાં છે તે આપણા
સુખને માટેજ ખના-
બ્યાં છે, માટે પથરનો
પાડ માનવો.
પાડ ૬૦
દોડાદોડ=નાસાનાસ
કુમળી=નરમાશ્વવાળી
પીઠે=ખરડે; વાંસે
ગુચ્છાવાળી=ઝુમખા
જેના વાળવાળી
છોડાં=છોતરાં
કાતરી=કાપી
કલ્સા=પુળા
ઠેકડા=કુદકા
ભપકાદાર=શોભિતો
સુંદર=ખૂબસુરત
બદન=શરીર; અંગ
રમુજ=આનંદ
વલવલાટ=ઠરીને નહિ
એસવું તે; વલોપાત
ગર=માવો; ગર
કુંપળ=ફણજો; અંકુર
રાક્ષી=ખંને બાળુપર

એકેકો અણીદાર દાંત

હોય છે તે
રવાંટી=ઝીણા વાળ
ચપળ=ચાલાક
અવાજ=સાદ
ધાતકી=ખૂની
દુશ્મન=શત્રુ
અચાવ=રક્ષણ
ચકોર=ચપળ
પોલાણુ=પોકળ ભાગ
ઝુમખો=જથો
છત=છાજ
ખીકણુ=ખીએ એવું
નજરે પડતું=દેખાતું
ખાસ કરીને=મુખ્ય
કરીને
દૂરનું દૂર=આધે
તેજ=ચાલાક
કૌવતવાળા=મજબુત;
જેરાવર
ઉપરાઉપરી=એક પછી
એક
શળ=ફૂદકો; છલંગ
ધટ=ગડી
રતુમડો=રતાશ પડતો

રહેઠાણ=વાસ; રહેવાનું
ઠેકાણું; મુકામ
સમીસાંજ=દીવાળતીનો
વખત

પાઠ ૬૧.

હટે=દૂર જાય; ખસે
પંખ=પાંચ આંગળાં ને
હથેલી નેટલો કાંડા
લગીનો ભાગ

માન=આખર; મોટાઈ
પુછડીહલાવતો=ખુશ થતો

ફરી વળ્યા=વીટળાયા

સરત=હાર જીત

ખંખેરી=ઝાટકી

લટકતી=લખડતી

લાળ=ચીકણું થુંક

ગળ્લડી=દોડ

બરોસાદાર=વિશ્વાસુ

મમતાળુ=માયાળુ

તાબેદાર=તાબે રહેનાર

પત કરતી=લેખતી

ભાવ=ખ્યાર; હેત

પાઠ ૬૨.

સગાં=કુટુંબી

નળો=ધુંટણુથી પાટલી

સુધીનો; પગનો ભાગ

ચહેરો=ધાટ; મોંની

શિકલ

બળવાન=જોરાવર

પકકું=પહોંચેલું; પેક

ભમે=ભટકે; રવડે

સવાલ=પ્રશ્ન

ટટાર=સીધા

અણીપડતાં=અણીવાળા

દેખાવ=શોભા; ભરાવ

ખરછટ=કરકરા

બગાસું ખાય છે=આ-

ળસ દૂર કરે છે.

ડાચું=જડાચું

વિકરાળ=ખિહામણું;

ડરામણું

છાતીવાળું=હિંમતવાનું

હુમલો=ધસારો

દુકડી=ટોળી

બદામીઉં=બદામના રંગ

જેવું

જુરાશ પડતી=જુરાશપર

પાદર=ગામના ઝાંપા બ-

હારની જગા

કિકિયારી=ચીસ

ખંધું=લુચ્ચું

ભારો=ગુચ્છો

ખોળ=શોધ; તપાસ

દરાખ જેવાં=ગળ્યાં; મીઠાં

વાઠ=શેરડીનું ખેતર

સતાવકું=દુઃખ દેવું;

પજવવું.

પાઠ ૬૩.

નુકસાન=ખગાડ

કીકી=આખના ડોળાની

વચ્ચેનો ગોળ કાળો

ભાગ

ચીર=ફાડું

ધુરકવા=ડોળા કાઢવા

પડખે=ખાજીએ

ખાતર=માટે; વાસ્તે

પજવો છો=હેરાન કરો છો

કાઠી=નાનો કાદાર

સહેલાઈથી=થોડીમહેનતે

ઝાંખા=થોડા

શોભા=દેખાવ

જ્ઞાન=સમજ
ધોર=ધણું બિહામણું
ખયર=ગાથુ
મ્યાન=તરવારનું ધર
કરકરી=ખરબચડી
છોલી=છોતરાં કાઢીને
ઉપયોગીપણું=જરૂરિ-
આત

ગુણુ=પાડ
કાસળ કાઢવું=જડ મૂ-
ળથી નાશ કરવો.
મહેરબાની=દયા

પાઠ ૬૪.

વાધણુ=વાધની માદા
અળકે=અળકે
બો=બીક
ચાખેલભસ્વાદીઓ
દીપડો=વાધની જાતનું
પ્રાણી
સિંહણુ=સિંહની માદા
અન્યથા=નવાધ
ધ્યાન=ચિત્ત
અગ્નિ=દેવતા
ચાળ=કેશવાળી; ઘોડા કે

સિંહની ડોકપરના વાળ
ઠેલણુ=હડસેલી શકાય
તેવી
હેરાન=દુઃખી
ધુધુવાટા=ધુ ધુ કરતો
અવાજ
ગર્જના=સિંહનું બરા-
ડવું તે.

ધૂજતાં=કાંપતાં
ભયંકર=બિહામણા
ગોસ=માંસ
ઠેકાણું=નિયમ
વસ્તી=વાસો; રહેઠાણુ
ચાઠાં=ડાઘા
આંતરે=ઘેરે; કબજે કરે

પાઠ ૬૫.

ગોકળગાય=પરમેશ્વરની
ગાય
કરોડ=વાંસાની વચમાંનું
ઉલું હાડકું
ઉપરાંત=વધારે
દવાજાળા=મસ્તિતાલ;
દવાખાનું.
હાડપિંજર=હાડકાનું

ખોખું

દિવાલ=ભીંત; કરો
ટાંચું=લટકાવ્યું
બિહામણું=ડરામણું
ગરદન=ખોચી
પાંસળી=પાસા પરની
હાડકી
ખેડોળ=કદરૂપું
ભરાઉ=ભરેલું
ખેશક=નકી; ખચીત
કૌવત=જોર; બળ
અવયવો=ભાગો.
ખોપરી=મગજનો દાખડો
મગજ=ખોપરી માંહેનો
નરમ ભાગ
ફેફસાં=દમ ભરવાની
કોથળી
હૃદય=સોહીની ટાંકી
ચાપો=કુલાની પાસેનો
જાંગનો ભાગ
પુકકો=દમ ભરવાની
કોથળી
સંરક્ષણુ=સારી સંભાળ

રેસા=તાર; તાંતણાં
સંકડાય=સંકોચાય
જાટલો બાજે છે=એક
ઠેકાણે એકઠો થાય છે
સ. ૧) માંસપેશી શેની
બનેલી છે? ૨) હાડકાંની
જરૂર શા માટે છે?
સ- ૩) લોચામાં કયો
ગુણ છે કે જેથી તે
લાંબા ટુંકા થઈ શકે છે?
સ. ૪) શરીરમાં કેટલાં
હાડકાં છે?

પાઠ ૬૬.

ત્વચા=ચામડી
સુંવાળું=લીસું
ઉપસી=ઉંચી આવી
દરદ=દુઃખ
નિશ્વાણી=ઓશ્વાણી
અડકે=છેડે
ખમાતું=સહન થતું
ખોળીઉં=ઉપલું પડ,
હેઠળ=નીચે
રેખા=કાપા; લીટી
ગરમ=હુંફાળા

ગેંડા=ગેંડાનો નર
કુદરતી=માણસનું કરેલું
નહિ તે; ઇશ્વરે બના
વેલું તે
ઢાંકણું=કવર; પડ
રક્ષણુ=સંભાળ; બચાવ
ઢીમું=ઢીમણું
ગોડ=રસવિકારની ગાંઠ
પડ=પોપડો
ખરી પડે છે=જતી રહે
છે; નીકળી જાય છે
રજાતા જાય=રજા આવતી
જાય
લટું=જખરી
આળુ=જરા અડક્યાથી
પણ દુઃખાય તેવું
ભોંકે=ઘોંચે; ધાલે
ખાલ=ચામડી; ત્વચા
ઓસીકું=નાના તકીઓ
દાખલો=દાદરણુ
ગલેફ=ઓસીકા કે ગોદ-
ડાને ચડાવેલું પડ.
સદ્મદશક=નાની ચીજ

ને મોટી દેખાડનાર
અસંખ્ય=અગણિત;
ધણાજ
સ. ૧) શરીરનું ઢાંકણું
કયું? સ. ૨) ચામ-
ડીનો ઉપયોગ કહો.
સ. ૩) ચામડીમાં કેટલા
પડ છે? સ. ૪) એ
પડનો ઉપયોગ સમ-
જવો. સ. ૫) કઈ
જગાની ચામડી જડી
હોય છે? સ. ૬) એક
દાખલો આપી ચામડી
ની રચના સમજાવો.
સ. ૭) જેના શરીર પર
વાળ વધારે હોય તેની
ચામડી કેવી હોય છે?

પાઠ ૬૭.

ટકોરો=આંગળી વાળી
નખથી ઠોકવું તે
ટકે છે=નબે છે; ચાલે છે
પહેર્યા=ધાવ્યા
ખીક=કર; ભો
કાયળી=થેલી

ઢરાયું=ઉભું રહેવાયું
 ટાંગી=લટકાવી
 રાંપી=ચામડું સાફ કર-
 વાનું મોચીનું ઓળર
 કુમળું=નરમ.
 સુરત=તાપી નદીને ડાબે
 કાંઠે શહેર છે તે
 તળીઉં=નીચેનો ભાગ
 ખાસું=મળનું; સારું
 તરડે=તરડ પડે; ચીરા
 પડે; ફાટે.
 કમાવેલું=પકવેલું
 ચમારવાડો=જ્યાં ચમાર
 લોકો રહેતા હોય તે જગા
 વાસ મારતી=ગંધાતી
 જીન=ઘોડાની પીઠ પર
 નાખવાની ગાદી
 મસક=પાણી ભરવાનો
 ચાગડા કાચળો
 સ. ૧) ચામડામાં કયો
 ગુચ્છ છે કે જેથી પાણી
 અંદરથી બહાર નીકળી
 જવું નથી ? સ. ૨)

જોડા પહેરવાથી શો
 લાભ ? સ. ૩) ચામ
 ડાને કેળવવાની રીત
 કહો. સ. ૪) ચામડાની
 કષ્ટ કષ્ટ ચીજો ચાલે છે?
 પાઠ ૬૮.
 જીન=ઘેટાના વાળ
 વાંકડીઆ=ગુંચળીવાળા
 ટકાઉ=મજબુત
 સાચવી=સંભાળી
 દુઆ=ઝીણું જીવડાં.
 હૂંફ=ગરમાવો.
 ઢોરઢાંકર=ખળદ ઘોડા
 વગેરે
 ઝોઢો=ખળદને ઝોઢાડવા
 માટે શીવેલું કપડું.
 ગરમાવો=હૂંફ; ગરમી
 ઉતર્યા=પૂરા થયા; ગયા
 ગાંસડી=પોટલી.
 કાંતવું=લાંબા ઢોરા કાઢવા
 જીઠવેઠ=કડાકુટ; માથાકુટ
 ભરાઉ=પાસે પાસે
 વાલકુટ=જોડીટ; કંમર
 સુધીનો વગર બાંયનો

કપળો
 કપળો=પગની પાની
 સુધીનો ડગલો; જમો
 કપળો=બાંયવગરનું
 બદન
 સ. ૧) ઘેટાને ટાઢ કેમ
 વાતી નથી ? સ. ૨)
 ભરવાડ કયારે જીનકાતરી
 લે છે ? સ. ૩) જીનનો
 ઉપયોગ કહો. સ. ૪)
 જીનનાં કપડાંથી ટાઢ કેમ
 વાતી નથી ? જ. ૪)
 શરીરમાંથી ગરમી નીક-
 લી જવા પમિતી નથી.
 પાઠ ૬૯.
 આંગણું=ખારણા આગ-
 જની જગા.
 તળીઉં=નીચેનો ભાગ
 બેજ=શરદી
 સાગ=લાકડાની એક જાત
 વાડો=ધરની પાછળની
 ખુલ્લી જમીન
 કયારો=ચોરસ ખાડો
 રંગબેરંગી=જુદા જુદા

રંગના.

ચોધડીએ=વખતે

ઉભરણી=ભોંય તળી-
આથી ઉંચાધ

ખાસ=ગણી જોધને

કુંભી=ધરના ઉભા

આડા લાકડા બેસા-

ડવા માટેની; બેસણી

છોલાણું=છો. દેવડાવવીતે

પરસાળ=ધરમાં પેસતા

પહેભો ખંડ આવે

છે તે.

ઓસરી=ઓટલી.

દેરાસર=દેવને રાખવાનું

ઠેકાણું.

પૂજ=સેવા

રસોડું=રાંધણી; રાંધ-

વાનો ઓરડો.

સરડાવવું=છાપરા ઉપર

કામડા બંધાવવાં.

પાણિઆર=પાણીના

બેડાં તથા ગોળી

મૂકવાની જગો;

કોઠાર=અનાજ ભરી

મૂકવા માટે લાકડાનો

કેકાદવનો બનાવેલો તે.

ધુમાડીઉં=ધુમાડો નીક-

ળવા માટે બાંધેલું તે

ધેરુધ=ભરાધ

વૈદના પગલાં ચતાં નથી

=રોગ આવતો નથી

ગજજ=સંડાસ

છીંડી=ધરની પછાડીને

નેવાં પડવાનો ભાગ.

સીડી=નીસરણી

દિવાનખાનું=બેસવા જી-

ઠવાનો મુખ્ય ઓરડો

મોટાં=પ્રખ્યાત; નામીયા

ખુખીચી=સફાઇથી

વેલ=વેલા.

ખીટી=ખુટી

તાકા=મોટા ગોખલા

મોભ=છાપરાની વચમાં-

નું આડું લાકડું.

સાકટી=વળી.

પકવાસા=છાપરાના સા

કટા સાથે જડેલી

પાટીયાની ચીપો.

કામડું-વાંસડાની બે

ફડાંની એક ફાડ

હત=છાજ

નરદમ=તદન

ઝરખો=ગોખ; રવેસ

બેચક=નકકી

સવડવાળું=સગવડ

ભરેલું; વગવાળું.

પાઠ ૭૦.

ઓળો=છાયો; પડછાયો

મદારી=બેલ કરનાર

છાયાયંત્ર=ઓળાપરથી

વખત ગણવાનું યંત્ર

સાધન=સાહિત્ય

સ. ૧) અસલના વખ-

તમાં ધડિઆળ હતા?

સ. ૨) અસલના લોકો

વખત શા ઉપરથી

ગણતા?

પાઠ ૭૧.

ધડિઆળ=વખત ગ-

ણવાનું યંત્ર

ચંદો=ધડિઆળમાં આં-

કા માંડેલો ગોળ ભાગ

પગથીઉં=નાનીઓટલી
 I=એક
 II=બે
 III=ત્રણ
 IV=ચાર (૫-૧)
 V=પાંચ
 VI=છ (પાંચ+એક)
 VII=(પાંચ+બે)
 VIII=આઠ (પાંચ+ત્રણ)
 IX=નવ. (દશ-એક)
 X=દસ
 XI=અગિઆર. (દશ+એક)
 XII=બાર. (દશ+બે)
 કુંડાળું=ગોળ ચકરકું
 મિનિટ=અઢીપળ; સાઠ
 સેકન્ડ
 અંતરે=છેડે.
 કમાન=પોલાદની પટીનું
 ગુંછળું.
 સામટા=બધા
 મધરાત=વચલી રાત
 ઝડપ=ઉત્તાવળ

કુંચી=ચાવી
 ઉકલતી=ઉધડતી
 સ. ૧) ઘડિઆળમાં
 કેટલા કાંટા હોય છે ?
 સ. ૨) બને કાંટા *સ-
 રખા હોય છે ? સ. ૩
 નાના તથા મોટા કાંટા-
 થી શું જણાય છે ?
 સ. ૪. ઘડિઆળ જો-
 તાં શીખવાને માટે પ-
 હેલાં શું ઓળખવું
 જોઈએ ? સ. ૫) ચંદ્રાં
 પર કેટલે સુધી આંકડાં
 મોડેલાં છે ? સ. ૬) ના-
 ના કાંટા આઠપર હોય
 ત્યારે મોટા કાંટા કયા
 આંકડાપર હોય છે ?
 પાઠ ૭૨
 પડીકું=બંદલ.
 સમતોલ=સરખું વજન
 તોલ્યું=જોખ્યું
 દાંડી=ત્રાંજવા બાંધે છે
 તે લાકડી
 ચીચવો=એક ઉભા લા-

કડાપર બીજા આડા
 લાકડાની વચમાં સા-
 લ ધાલી બે છેડે બે-
 વાની રમત
 મધ્ય=વચલા
 સેજસાજ=જરા
 ત્રાજવું=તોળવાનું સા-
 ધન
 પહલું=છાપડું
 છેતર્યો=ઠગ્યો
 પાધરો=સીધો
 તોલ=વજન
 સમાન=સરખી
 યુક્તિ=તદ્બીર
 બાધ=નુકસાન
 સ. ૧) આપણને માલ
 ઓછો ન મળે તે માટે
 ત્રાજવાની બાબતમાં
 શી તપાસ કરવી ?
 ત્રીજી ચોપડીનો
 “ડીક્ટેશન શિક્ષક”
 ભાગ ૩ અઢી આખા.

કવિતાની સમજૂતી પાઠ ૭

આપણી આજુબાજુએ ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે. ધાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેઠાણ છે. (૧) બોયમાં થેસીને બોયરામાં કાંઈ વાત કરીએ અથવા મનમાં નઠારા (કાંઈનું જીકું કરવાના) વિચાર કરીએ તો તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨) રજકણ મૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની કાંઈપણ જગા શોધીએ પણ પરમેશ્વર વગરની કાંઈપણ જગા ખાલી મળે નહિ. મતલબ કે અધેજ પરમેશ્વર છે. (૩)

પાઠ ૮. પરમેશ્વરની પ્રાર્થના

અરે ! દેવના પણ દેવ ! હે જગતના ધણી (પરમેશ્વર) હું તમને પડે લાગીને પ્રાર્થના કરું છું કે હે દયાળુ તમે મને દુઃખથી બચાવો હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશ્વરો છે. (૧) હે પરમેશ્વર તમે મારાં માખાપ છો. અને તમે હાથેમાં બધાનું પોષણ કરનારા છો; તમે મારાપર કરોડો ઉપકાર કર્યા છે. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશ્વરો છે. (૨) હું ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો જીવ છું, મારી કાંઈ પણ વાત તમારાથી અજાણી નથી; (મતલબ કે અધીતું જાણે છે) હે દયાળુ મારો મુનો માફ કરો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશ્વરો છે. (૩) અમે નાનાં છોકરાઓ હાથ જોડીને (કરમરીને) કહીએ છીએ કે હે પ્રભુ અમારી યુદ્ધિ ધણીજ એકી છે, માટે મહેરબાની કરીને અમારી માગણી મનમાં લાવો; હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તમારોજ આ-

શરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે સગાંબહાલાં છે તે બધાં શરીરે મુખી (બંદુસ્ત) અને જબરાં રહીએ; તમે અમને હંમેશાં સદ્બુદ્ધિ આપજો. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને એક ફક્ત તારોજ આશરો છે. (૫) મેં તમારી જરાપણ •સ્તુતિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ માવાની (બજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી, તોપણ દયા લાવીને (મહેરબાની કરીને) સેવકના દુઃખ મટાડો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૬)

પાઠ ૧૬. સત્ય.

અરે મારે સત્યનું ધ્યાન ધરવું, અને નક્કી સાચું બોલવું, કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનિયામાં આખરથી પંકાએલા રહેવું. (૧) સત્યના બીજથી સત્યનું મોટું ઝાડ થશે; અને તેના લાભકારી સારાં ફળ મળશે. સત્યરૂપી ઝાડની નીચે માણસો આસરો લેશે, તેથી તેમનાં દુઃખો જતાં રહેશે, અને બધાં સુખ મળશે. (૨) દુનિયાનાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને આધારે) રહેલાં છે, માટે અસત્ય કામ કરવાથી માણસ દુઃખમાં આવી પડશે. જેમ સત્ય રૂપી સુરજનું તેજ બધું પ્રકાશશે, તેમ કપટ અને નહારી બુદ્ધિ (સર્જની) બીકથી નાશ પામશે. (જતી રહેશે.) (૩) કદાચ કાઠ કારણથી સસ દંકાષ જશે, (જહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે સસનોજ પ્રકાશ થશે, મતલબ કે સસ ઉધાકુ પડશે. જેમ સુરજ કદી વાદળોથી દંકાષ જાય છે, તોપણ તે પાછો ફરીથી ખુલ્લો થઈ પ્રકાશે છે તેમ. (૪) સાચુને નુકસાન નથી, (આચું બોલવાથી નુકસાન થવું નથી) તેમ તેનો કદાપિ નાશ પણ થતો નથી, માટે હંમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવવી, સસ બધાં દુઃખ નક્કી ટાળે

છે, સભના જેવું જોર ખીજું નહીં નથી. (૫) સભમાં હંમેશાં ખર્ચ
શુભ રહેલું છે, એટલુંજ નહિ પણ સભથી પરમેશ્વર પણ ખુશ
થશે. વળી સભ વગર ખીજો કોઈ ધર્મ નથી, માટે સભથી સ્વર્ગ
છતો અને હંમેશાં ખુશ રહો. (૬)

પાઠ ૨૪. પરંપરાનાં ટોળામાં તકરાર.

ઝોપગાં જનાવરોમાં એક વાંધો પડ્યો; તેથી તેઓએ પોતે
સામસામા સલાહ જવાબ કરવા માટે કચેરી ભરી (ભેગાં થયાં) અને
ત્યાં બધાં નર અને માદા બેઠાં. એટલે ગાય—હું ગાય ગરીબડી
પડી એટલે મારા ગુણોની (ઉપયોગીપણાની) કદર કોણ કરશે ?
મતલબ કે કોઈ નહિ. મારાં વાહરડાં ખિચારાં દૂધ વગર ટળવળે છે
અને દૂધ તો ખીજાં ખાય છે; તોપણ મારા પર ચતા જીલમનો
પાર ક્યાં છે ? (ટક) (૧) કુતરો—હું વિશ્વાસુ પ્રાણી છું.
ધણીનું અન્ન ખાઈને મનમાં ટેક રાખીને તેના ખાધેલા લૂણનો
બદલો વાળી આપું છું અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરું છું;
(ટક) (૨) ગધેડો—બેવકુફ (અકલ વગરના) માણસ
મને હસે છે, પણ સમજતા નથી કે બાર કોણ ઉપાડે છે ? બારે
વજન લાધે, (પીઠપર બેરે) તોપણ વગર તકરારે હું ચાલું છું;
પણ કહો કે માણસો મારો ગુણ ક્યાં જાણે છે ? (ટક) (૩) ઘોડો
—હું સરીરે દુઃખ વેઠીને ચાકરી કરું છું, અને કદાપિ હાર
(ખાવાનું) પણ ન ખાઉં, ધણીને પીઠપર બેસાડીને મુસાફરી કરું
છું, તોપણ કહો કે કોણ મારી કાળજી રાખે છે ? (ટક) (૪)
ગીટ—મુસાફરીમાં રસ્તો કાપવાને હું ધણી લાંબી મુસાફરી કરું
છું. તોપણ કોઈ ધાતકી મુસાફર પાણીને માટે મને મારી

નાખે છે (રજામાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ બચાવવાને જાંટને મારે છે કેમકે તેની પીઠપરના ઢેકામાં પાણી ભરાઈ રહેલું હોય છે.) છતાં પર મરતાં મરતાં હું પરોપકાર કરું છું. (ટેક) (૫) હાથી—રાજાની અંબાડીનો આધાર મારાપર છે. (મતલબ કે મારા વડે અંબાડી શોભે છે.) મારાં પગલાંથી સ્વારી સારી દેખાય છે, અને વળી દરબાર પણ શોભે છે. તેથી હું પશુઓમાં મોટો સરદાર છું. (મતલબ કે પશુઓમાં હું જ મોટો છું) (ટેક) (૬) બકરો—હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી. તોપણ માણસ મારું માંસ ખાવાને માટે તલપી રહે છે; તેથી હું ચંડાળના હાથે કપાઈ મરું છું. કહો મને બીન ગુનેહગારને છન્સાફ ક્યાં મળે છે ? (મતલબ કે મળતો નથી.) (ટેક) (૭) બળદ—મારા જોરથી ખેડુત હળ-જમીન ખેડે છે મારા પર આખી દુનિયાનો આધાર છે; હું જ સ્વારી કે વેપારનો રોજનો બાર ઉપાડું છું તોપણ મને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (ટેક) (૮)

અધેડો, બકરો, બળદ, હાથી, ઘોડો, ને ગાય એ બિચારાં પ્રાણી બીજાના બરોસા પર અફળાય છે. વિશ્વમાં નહારાં કામને માટે જો કે સરકાર સજા કરે છે; તો પછી પશુ પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમેશ્વર ગુસ્સે થાય નહિ ? મતલબ કે થાયજ.

પાઠ ૨૭. જીઓ કે જંતુની જાતમાં કાઠી પણ અનાજ એકઠું કરે છે. અને બધી સાથે મળીને હંમેશાં હળીમળીને દરમાં રહે છે.

પાઠ ૩૧. પક્ષીઓની ખુશાલી.

કાઠ ને છોડવાની ડાળીઓ હાલે છે, અને પવન પાંદડાં હલાવે છે. શોભાવમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન માતા જીડે છે. (મતલબ

કે કલેસ કરે છે) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન કરતાં, જંગલમાં ચેતનાજી કરતાં અને હંમેશાં પ્રુશીમાં કરતાં ટાળામાં હળીમળીને રહેતાં (એક ખીજને) મનની વાતો કહે છે. સુખીઆ પક્ષી હંમેશાં ધ્રુવ હોડવાની ડાળીપર ડાલે છે. (૧) કોઈ જંગલનાં ફળ ખાય છે. કોઈ દાઘા ખાતા જાય. કોઈ ફૂલમાંનો રસ ચૂસે છે અને કોઈ લીલોતરી ખાય છે. કોઈ લીલોતરી ખાય અને પાણી ઓવારે દોડી જાય, અહાં પક્ષીઓ સાથે નહાય અને પછી પોતાને રસ્તે પાછા ફરે, સાંજે માળામાં બચ્ચાને સુખે બેઠેલાં જોઈ સૂએ છે, સવાર થતાં પહેલાં બીડીને દોડે છે અને કોઈ જંગલમાં ફળ ખાય છે. (૨) સારી રીતે જૂલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે તે અહાં પંખીઓ હેતથી ખાય છે, વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો છે. તે મીઠો માલ મંડ્યા રહીને ખાય તોપણ ખૂટે નહિ એટલો છે, તે ખાઈને હંમેશાં સતોષ રાખીને દરરોજ ચોકખું પાણી પીએ છે. અને પોતાને ઠંકાણે આવીને નિરાંતે બેસે છે. ફળો સારી રીતે હાલે છે. (૩)

ઉદ્યમ વિષે.

મહેનતથી માણસ એકલો હોય તોપણ હજારો માણસોને પાછળ પાડે છે, મતલબ કે પોતે આગળ પડે છે. મહેનતથી મરજી મુજબ પૈસો અને અનાજ મેળવી શકાય છે; મહેનતથી રાજની પદવી લેવી હોય તો તે કાંઈ આદેશથી મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે; મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે, મહેનતથી આપ-દાઓ તુરંત જતી રહે છે. મહેનતુ માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું શોધી કાઢે છે; અરે બાળકો ! તમે મહેનતને ધ્રુવેલું ફળ આપનાર ગાય બરાબર જાણો. મહેનતથી ધાર્યા મુજબ ધણો લાભ મેળવાય છે.

સાર—આજસુ ઓડી મહેનત કરવી,

પાઠ ૩૬. શ્રીખં ઋતુનો તમાસો.

પરમેશ્વરની મોટાઇ અમે શ્રીખંઋતુમાં જોઇ લીધી. ઝાડની ઠંડી છાયામાં ફૂલ, ફળને ખુશીથી હાલતાં જોયાં. (૧) કાચલ મીઠા સ્વરથી બોલતી હતી, તેથી આ આંખાનું ઝાડ સાફ દેખાય છે. જેમ જ-મીન (સુરજની અરમીથી) ગરમ થતી જાય છે તેમ મોગરો (પોતાની) સારી વાસ ફેલાવે છે. (૨) આંખો—જંગલમાં અને ઝાડોમાં રમતી અને ખૂશ થતી વસંત ઋતુ મને (આંખાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઇ, પછી ગરમીની ઋતુ થઇ એટલે આંખાપર બહુ સારી કરી આવી, તેને સારી લીલીછમ જોઇને માણસો (તે લોકોને) લોભાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ધણો તાપ પડે છે, તેથી કસીઓ ઝાડપર પાકીને ખરી પડે તે પછી રસદાર થઇને સારો કેસસીઆ રંગ ધરે છે. તે (કરી) રસથી દુનિયાના લોકોનું મન પોતાની વરફ ખેંચતી, તેથી કસીની મજા મનમાં રહેતી. (૨) કાચલ—જુઓ આ ગરમીની ઋતુમાં ધામ ધણો થાય છે. તેથી પક્ષી જીડીને જંગલે જંગલ ફરે છે. હું (કાચલ) ટહુકાથી માણસનું મન મારા તરફ ખેંચું છું. માફ રહેઠાણુ આંખાના ઝાડપર છે. (૧) હું મારા કાળા રંગના શરીરથી ઓળખાઉં છું, અને મારા મધુરા સાદ વડે વખણાઉં છું. (હું માણસોને) ગાયનના સુર સમજાવું છું અને મનને મોહ પમાડે એવો બાગ ધણો ગળવી મુકું છું. (૨) મોગરો—જુઓ આ બાગ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે. વેલાઓમાં ખી-લેલી કળીઓ છે તેથી શરીરમાં સારી વાસ બરાય છે. હું ધણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું. બધા લોકોએ મને શ્રીખંનો ખીલેલો બાગક ગણ્યો છે.

ઈંદ્રવ્રજ.

આંખો, કાચલ અને મોગરો એક હારમાં સાથે ગાય છે.

આંખો—કરી રસદાર હોય તેજ સારી.

કાચલ—હું ઝીણા સ્વરને લીધે બધી વખણાઉં છું.

મોગરો—બટ મોગરાની મીઠી સુગંધ છે.

બધા કહે છે અમે સારી અને શોભિતી ગ્રીષ્મ ઋતુ ભણી.

પાઠ ૪૦ મો. સ્વચ્છ પાણીથી બરેલી સારી નદી જુઓ, તેને કઠિ નાનાં મોટાં ઝાડો ઊગેલાં છે. એમાં જુદાં જુદાં રંગનાં માછલાં મળ કરતાં અને કિનારાપર લીલુંછમ જેવું ધાસ પશુઓ ચરતા જણાય છે. બધા શહેરનો દેખાવ નક્કી નદીથીજ સમજવો. નદીથી નાહવાનું, ધોવાનું, પાણી પીવાનું મોટું સુખ સમજવું.

ભૂગોળના સવાલ.

પાઠ ૩૮ (સવાલ) પ્રવલ્લદ શું બધો કરતો હતો ? વલસા-ડાહી કયા કયા દેશના હતા ? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કયું નદી પારડી પોતેરના ડુંગરાના શિખરપર ચઢીને તેમણે શું જોયું ? પારડી આવી તેઓએ શું કર્યું ?

પાઠ ૩૯ (સવાલ) યુજરાતમાં મોટા પર્વત કયો છે ? આપુથી ખીજ નાના પર્વત કયા કયા છે ? ટેકરો, ડુંગરી, ડુંગર, પર્વત, તળેલી, અને ખીણ એટલે શું તે સમજવો. નવી જમીન શી રીતે બને છે ? કયા પર્વતપર બેંગલા, વિંદ્યા, દહેરાં વગેરે બાંધી શકાય ?

મેદાન એટલે શું તે સમજવો. ભસુંદ્રા, દેવકી ઉનાઇ, તુળશીસ્વામી એનાં કુડમાં ઉના પાણી શાથી હશે? પવંતો ને મેદાનો કેમ થયાં તે સમજવો. મેદાન અને કુંગરનો ઉપયોગ કહો.

પાઠ ૪૦ સવાલ) વરસાદનાં પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીના મુખ આમળની અને મૂળ આગળની જગામાં શો ફેર હોય છે? સરોવર શી રીતે બનતા હશે? સરોવરનાં પાણી કેવાં હોય છે? કયા સરોવરનું પાણી ખારું હોય છે? ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે? અને ખારા પાણીનું કયું છે? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે?

પાઠ ૪૧ સવાલ) સમુદ્રનું પાણી ખારું શા માટે હોય છે? સમુદ્ર કેટલો ઉડો હોય છે? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે? સમુદ્રમાં મોજાં શાથી થાય છે? સમુદ્રનું પાણી રાતું; છુરું ને પીગુ દેખાવતું કારણ શું? દરીઆમાં રેતી ક્યાંથી આવતી હશે? દરીઆમાં શું શું પાકે છે?

પાઠ ૪૨ સવાલ) હજીરો ક્યાં છે ને તે શાને માટે પ્રખ્યાત છે? દરીઆ વિશે થોડીક વાત કહો. બૂચિર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું તે સમજવો. એટ શી રીતે બનતા હશે? દ્વીપ કલ્પ એટલે શું? કદા ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હમેશાં થયા કરે છે? સામુદ્રધુની અને ખાડી એટલે શું તે સમજવો.

પાઠ ૪૩ સવાલ) ગાડાં ને હજામો શેનું ભાકડું વાપરે છે અને તે ભાકડું વાપરવાનું કારણ શું? હુદારને લાં શું જોયું?

કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું ? ઢેડવાડામાં ઢેડા શું કરતા હતા ? શેણું શું બને છે ? ગામડામાં વસવાયાં લોકો ક્યા ક્યા ધંધાકરે છે ?

પાઠ ૪૪ સવાલ) ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજાવો. અમદાવાદ ક્યાં છે ? શું છે ? ને શાને માટે પ્રખ્યાત છે ?

પાઠ ૪૫ સવાલ) કુખેરદાસ ક્યાં જતા હતા ? તેમની સાથે કોણ ગયું ? મુખીએ કોને સલામ કરી ? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી ? કુખેરદાસે શું જવાબ આપ્યા ? ફોજદાર, ઓવરસીઅર અને તિજોરરનાં કામ કહો, વેચાણ, ગીરોખત ક્યું ખાતું નોંધે છે ? કુખેરદાસ હવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઈ ?

પાઠ ૪૬ સવાલ) તાલુકો, જિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેકના ઉપરીને શું કહે છે ? જમીનની વસુલાત માફ કરાવવી અથવા મુક્તવતી રખાવવી એ કોણ કરી શકે ? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાનાં નામ દો. અને તે ખાતાઓનાં મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે ? તાલુકાનાં શેણુદેણુ સંબંધી દાવા કોણ ચુકવે છે ? તાલુકામાં પોલીસ ખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કોણ ? જિલ્લાના હવાખાનાના ઉપરી હાકતરને શું કહે છે ?

પાઠ ૪૭ સવાલ) કલેક્ટરને મુખીએ શી બાબતની અરજ આપી ? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે ? જિલ્લા જડજને શું કામ હોય છે ?

પદાર્થ પાઠ ભાગ ૧ લો. પહેલા ધોરણ માટે વ્રણ આના.

પદાર્થ પાઠ ભાગ ૨ જો. બીજા ધોરણ માટે પાંચ આના.

“રિક્રેશન શિક્ષક” ભા. ૩ ત્રીજા માટે અઢી આના.

પાઠવાર અઘરા શબ્દો તથા જોડાકરો.

વાર્તા	સામાન્ય	મૂળાકરો	જોડાકરો	પદાર્થજોડો
પ્રાણીઓ	ચિત્રો	હાશિયારી	ભૂગોળ	માણીલી
પુસ્તકો	પોપટીકું	વર્ણન	લિપિ	પ્રાણીઓ
બાળબોધ	પંડિતો	અનુભુ	વરડુ	અનુભવાર
વિશર્મ	ફક્કડ	નર્ત્યા	શ્રદ્ધા	ઉદ્યોગી
અનુભુ	ઉંમર	વિદ્યાભ્યાસ	ધ્યાન	ટકું
મૂર્ખ	હડહડતો	કળિયુગ	ઉત્તરો	બુદ્ધિ
હિંડાડે	અર્ચુપાન	શ્રાવક	ભત્રા	ફૂદી
ડૂબી	અક્કલ	ધણીધણિઆણી	ભક્તિ	ફૂપા
નરમિંહ	ચૌદશ	શિક્ષક	અંતઃકર્મ	ફેટો
સોંચ્યો	ચુદ્ધિ	આશ્ચર્ય	લભ	કુટુંબ
ખૂંચેલો	ધન્સાફ	વિજયનગર	ધડાબ્યાં	કીમતી
અત્તર	મિલકત	વહેંચણુ	દિવાન	ઉમેંચો
મુશોમિત	સિપાઈઓ	પૈપૈસો	અટકાવ્યો	વિશ્વમતિ
હોઠાહોઠ	છુટયું	પ્રમાણિક	કિંમત	પોલીસ
જમકતાં	ભૂખ્યો	સ્તુતિ	પ્રાર્થના	નિવારો
વૃદ્ધ	આગ્રહ	મુરકેલી	વિધવા	જાતો
તુરંગ	વાણીઆ	વિકટ	તૂટી	દ્રવ્ય
લૂટી	મિઠાઈ	તાલેવંત	લૂટ	ભુંડું
મડદાં	મુશિબિર	અર્જુન	કોધ	વર્તાણુક

દુયોધન	શ્રી	દ્રૌપદી	ઝુંપડી	દુઃખ
નવાહુ	કૌરવ	ચિત્રગુપ્ત	ગંધર્વ	ગુસ્સો
ન્યાયધીશ	પ્રીતિ	ચર્યા	સાક્ષી	શક્તિ
વિચાર્યું	ગળેપડુ	ગૃહસ્થ	નિસાસો	લંગડો
હંમેશાં	કદાપિ	શિઆળ	વિલાસપુર	મહોલ્લો
પિત્તળ	મશ્કરી	શિરોધ	સ્વાદે	મઝા
સિવાય	દુષ્ટ	કલેશ	નિશ્ચય	વૃક્ષ
આશ્રય	પ્રગટે	ઉજાસ	સ્વર્ગ	રિવાજ
વર્તમાનપત્ર	લક્ષ્મી	ઉત્તર	પત્થર	પૂજે
વિદ્યાર્થી	સ્વચ્છ	તમાશેા	ચોંટાડવા	ઇન્દ્રિય
ઢાંકણુ	કંટાળો	છિદ્રો	નુકસાન	ભિનાશ
ચોંટયો	નાદ્યા	લૂછી	પાડોશણ	વિદ્વાન
અઘાટ	ફેંસલો	નિર્ણય	દિલ્હી	વિદ્યા
આસરો	વિષયો	ખુદાવંદ	મચ્છર	નમ્ર
ફાટયો	માતેલો	ચુકિત	ગર્વ	વેશિંગ્ટન
નેર્જ	વિષ્ણુપ્રસાદ	પુસ્તકાલય	વૃત્તાંત	ધમાકાબ્યા
હિંમત	લક્ષણુ	ઈર્ષાખોર	બંદગી	અલ્લાહ
અંદેશો	સાહડી	પ્રાદ્વણુ	પિડાય	ધિક્કાર
પુરુષો	અવેરાત	તક્લીન	ગુરુ	ગંદકી
મુકુંદ	પશ્ચિમ	ભિખારી	નોતમલાલ	ચિંતા
મંદવાડ	ઢોલ	દિવાલ	સ્થિતિ	શિક્ષણ

ખૂશ	કિલ્લો	ઠપકો	મિછાનું	ચક્કર	રમણીય
દેશનિકાલ	બાંધણી	ભાંગ્યું	દુર્ગંધ	સ્થિર	આકૃતિ
વિવાહ	પુષ્કળ	ટોળાયું	કૈકેયી	અમત્કાર	દેવસ્થાન
માર્ગ	સંગ્રહ	મુકાય	મંથરા	ગ્રીષ્મ	પવંત
શ્રેષ્ઠ	જંતુ	મુકાવ્યો	શત્રુજન	જલુ	કાઠિઆવાઠ
નિર્દોષ	કઠિઆરા	દોષ	અયોધ્યા	શ્યામ	શેત્રુંજી
ધડાકો	નિસાસો	મળસ્કે	કૌશલ્યા	મહિમા	પાલિતાણી
કૂટી	ધમોદા	નિમંજ	સુમિત્રા	સુગંધ	લસુદ્રા
ફૂટ્યો	હસ્યો	સંતોષ	લક્ષ્મણ	ચિત્ત	બિંબાય
સંતાડવા	આશીર્વાદ	વિપત્ત	સંદેહ	સૂર	જન્મ
સદ્ગુણી	ચોકખું	ધૂળ	ચૌહ	પ્રપુલ્લ	મન્મત
પ્રદર્શન	શેખચઢી	તરુવર	મુન્સફ	પ્રહલાદ	સ્કં
સીવણકામ	તર્કપ્રસાદ	વડોદરા	ચોર્યાસી	કસ્બો	ખીટી
ગૂંથે	સજ્જડ	જિલ્લો	વંશપરંપરા	પાંદડાં	ઉત્પન્ન
ગૂંથેલી	ઢડવાડો	ધિક્કાર	કમિશનર	પુકણી	ઝુળીઆં
નિચાણુ	જોહડાં	વત્તા	મુકુંદ	અંગ્રેજી	અગત્ય
સમુદ્ર	દોરડાં	ડેખ્યુટી	ગોવિંદ	હાલ	ખ્યાલ
સરિતા	છુટી	સંમતિ	સરણાઈ	કંટાળતો	પિજાશ
વિચિત્ર	ઝોદિસ	સાઠ	શાંતિલાલ	ઘેસ્વાદ	ડહોળી
મોહંમદ	મીણખતી	પરીક્ષા	ફૂંફ	નિરોગી	નિતારી
અથડાય	ખૂટ	શ્રેષ્ઠ	હથિયાર	ધરાસણુ	ગળણી

કિનારો	ઓખરસીયર	નિરાશ	વિસ્મય	પુષ્ટિકારક
કીપકલ્પ	ખૂટતા	ખૂન	ગંધક	શુભારે
ટહેલ	સખતી	મઝાની	ચિનાઇ	ધુટી
નિશાન	ભૂચિર	મુદત	ક્રિયા	સામુદ્રધુની
બફી	પૈડું	દુરસ્ત	તિબેરર	ઢાકતર
કલેકટર	ઇન્સ્પેક્ટર	ચિકાર	ખ્યાલું	લિલાશ
ઝુંમર	ખાન્ય	હાંસોટી	ઢાઉદખાની	અડદ
વલણા	થુલું	ચાળણી	ચાળણુ	ફાલ્લા
પોટીસ	કુમસો	દોડયા	ચૂંટી	દાંડી
શોષી	ચિરાએલું	પ્રકાશ	જીવજંતુ	અવસ્થા
સૂંઠ	વૈતરી	ઇયળ	કીડિઆશ	પોષણ
કાચેટો	નિરાંત	બોળાયા	ભીડતું	ધસારાબંધ
ખાઉધરાં	કમકમાટ	વલવલાટ	ગુચ્છો	મિલાડી
ઢેકડા	ઓચિંતી	દુરમનો	ઝુમખો	રતુમડો
તૂલ	રાક્ષી	ગળદી	સરત	રહેઠાણુ
તૈયાર	શ્રીધર	ટુકડી	કાખરચીખંડ	કીકિઆરી
લોંકડી	ખંધાઇ	વાઢ	ધૂરકવા	મૂછ
ધંટડી	મ્યાન	અગ્નિ	ધૂજલા	સિંહણુ
ચોંટચું	ઠેલણુ	ધુધવાટા	ગજના	હાડપિંજર
ટાંચું	કાંડું	હૂકય	પુકો	સંરક્ષણુ
માંસપેશી	સૂક્ષ્મદર્શક	રક્ષણુ	ઓસીકું	ખોળીઉં

વૃત્ત	કુચ્છર	મશક	વારકુટ	ઝખ્ખા
ઢારઢાંકર	ઓરાઢીએ	ઢિઢવેઢ	ટકાઈ	ફૂંફ
દુઆ	પરસાળ	પાણિઆરૂં	ધુમાડીઈ	ધડિઆળ
મિનિટ	સાઢ	અઢૂવીસ	એઢસાન	વિનંતી

ટીપ— શબ્દો આડી લીટીમાં જોડ્યા છે.

કડાંની ડિલ

કડાં લોઢાના સળીઆનાં બનાવેલાં હોય છે, અને તેનો બ્યાસ એક બિલ્લસ નેટલો હોય છે; તેની બડાધનો પરિધ એ ધ્યનો હોય છે. તે રાતા, પીળા, વાદળી વએરે તરેહ તરેહના પાકા રંગથી રંગેલા હોય છે-

સૂચના—૧) કડાંની દરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે કડાં હાય સાથે લટકેતા રખાવવા-૨) છેલ્લી રમતે બારે કડાં જમીન પર મુકાવી દેવડાવવાં, મુકતાં અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી- ૩) કડાં મુઠામાં જોરથી દાબીને પકડવાં, અંગુઠો મુઠામાં કડાં ઉપર રાખવો જેથી કડાં હાલશે નહિ અને પકડવા- સુગમ પડશે.

રમત ૧—તથાર-કડાં લેવા તત્પર થવું.

આલો-એ કડાં એ હાયમાં લઈ હાય પમની સાથે અડાડેલા રાખવાં,
૧) એહ હાય હંચા. ૨) એહ હાય નીચા.

રમત ૨—૧) એહ હાય સામા લાંબા, ખજાની સીધી લીટીમાં. (કુદીએ સામ સામી) ૨) એહ હાય પીઢ મૂમ પાછળ ખેંચી કડાં કાતી અમમ રાખવા.

રમત ૩—એક કડાં એકાં કરી વચ્ચેથી એક હાથે સામ સામા પકડવા. ૧) છુટણુમાંથી પગ વાળી પગના આંગળાપર વજન રાખી બેસવું એડી ઉંચી રાખવી (હાથ બે પગ વચ્ચે સીધા રાખવા) ૨) ઉભા થવું ને કડા માથા ઉપર ધરી રાખવા. (ઉભા થતી વખતે એડી જમીનપર ઠોકવી નોંધજો.)

રમત ૪—કડાં છુટા કરી અંકેક હાથમાં પકડવા. ૧) જમણા હાથ જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમાં લાંબાવવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૫—૧) જમણા હાથ સામે લાંબો કરવો. (ડાબો ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૬—૧ જમણા હાથ ઉંચો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૭—૧) એક હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે) ૨) એક કડાં પગના આંગળાં આગળ (પગ છુટણુમાંથી સીધા રાખવા.)

રમત ૮—એક હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે) ૧) જમણા હાથ મેં સામેથી ઉપલી તરફથી લાઇ ફેરવીને ઉંચો રાખવો, (ડાબો હાથ લટકતોજ રાખવો) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૯—૧) એક હાથ સામા લાંબા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે) ૨) એક હાથ પાછળ લાંબા.

રમત ૧૦ —૧) એક હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આઠાક તરફ) ૨) એક હાથના અંગુઠા ખભાને આડાકાવા-

જાહેર અખર.

સાતમીના અર્થ કિંમત ૧૦ આના (જેની અંદર શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે, અને ૩૬ બંને રીતે; શ્રાવ્ય પદ્ધતિથી સંપૂર્ણ વ્યુત્પત્તિ; કવિતાનું વિવરણ-સ્કુટીકરણ; સમાસ પ્રકરણ; બારખેલસની ફિલ વગેરેનો વિસ્તારથી સમાવેશ કરેલો છે.)

છઠ્ઠીના અર્થ કિંમત ૯ આના—(જેની અંદર શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે, અને ૩૬ બંને રીતે; કવિતાનો અન્વય; સમજુતી; વ્યુત્પત્તિ; પાઠના સવાલ; પાઠના સાર વગેરે.)

પાંચમીના અર્થ કિંમત ૮ આના—(જેની અંદર અથ કવિતાની સમજુતી; વ્યુત્પત્તિ; પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર; અપૂર્ણકિના નિયમો; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો વગેરે.)

ચોથીના અર્થ કિંમત ૭ા આના—(જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજુતી; તમામ પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ફિલ; મુખ્ય ધલાઠાની ભૂતજ વગેરે.)

ત્રીજીના અર્થ કિંમત ૪ આના—(જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજુતી; પાઠનો સાર; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ત્રીજા ધોરણમાં કિન્ડરગાર્ટન પદ્ધતિ મુજબ શીખવવાની ભૂજાળ; ડબ્બેલસની ફિલ વગેરે.)

પહેલીના અર્થ કિંમત ૨ા આના—(જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજુતી; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ડબ્બેલસની ફિલ; પાઠના સવાલ તથા સાર વગેરે.)

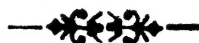
બાળવર્ગની નાટ કિંમત બે આના—(ખાસ બાળવર્ગના શિક્ષકો તેમજ વિદ્યાર્થીઓ માટે) (જેની અંદર મૂળાક્ષર શિક્ષણ; તથા રીતે મૂળાક્ષર લખવાનો ક્રમ; કાના માત્રા વગરના બે અતે તથા અક્ષરના શબ્દો; કિન્ડરગર્ટન પદ્ધતિ મુજબ બારાખડી શિક્ષણ, આંક, અર્થ, ગીત તથા કવિતાની સમજૂતી, આંકનો ઉપયોગ, સરવાળાના, કોઠા, બાદબાકીના કોઠા, ફિલ ગીત સાથે તેમજ સાદી, ડડાની રમત, એકથી-પાંચ સુધી ઉમેરવા તથા બાદ કરવા વિષે પાઠ વગેરે)

અંકસૂચક મૂળાક્ષર કિતા કિંમત ૦ આનો.

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૧ જ્ઞાના અર્થ ૦-૪-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૨ જ્ઞાના અર્થ ૦-૫-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૩ જ્ઞાના અર્થ ૦-૭-૦

બાળપોથીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક બે આના.

પહેલી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ભા. ૧. બે આના.

બીજી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ભા. ૨. બે આના.

ત્રીજી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ભા. ૩. અઢી આના.

ચોથી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૪. ત્રણ આના.

પાંચમી ચોપડીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ભા. ૫. ત્રણ આના.

છમનલાલ મેતીરામ શાહ.

આદ્યાર-મુદ્રત.

મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. કૃત

લોકપ્રિય થઈ પડેલી અર્થની નોટો

બાળવર્ગની નોટ ૦-૨-૦	સાતમીના અર્થ ૦-૧૦-૦
પહેલીના અર્થ ૦-૨-૬	પદાર્થ પાઠ ભા. ૧ લો ૦-૩-૦
બીજીના અર્થ ૦-૪-૦	પદાર્થ પાઠ ભા. ૨જો ૦-૫-૦
ત્રીજીના અર્થ ૦-૬-૬	મૂળાક્ષરકિત્તા ૦-૦-૩
પાંચમીના અર્થ ૦-૮-૦	સુરત શાળાનો નકશો છપાય છે.
છઠ્ઠીના અર્થ ૦-૯-૦	ચોર્યાસી તા. નકશો ૦-૧-૦
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક પહેલાના અર્થ રૂ. ૦-૪-૦	
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક બીજાના અર્થ રૂ. ૦-૫-૦	
કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ત્રીજાના અર્થ રૂ. ૦-૬-૦	

બીજા ધોરણ માટે

અંગ્રેજીનાં મનોચિત્ર ચાર આના.

ડિક્ટેશન શિક્ષક.

બાળપોથીના ૦-૧-૬	ત્રીજી ચોપડીના ૦-૨-૬
પહેલા ચોપડીના ૦-૨-૦	ચોથી ચોપડીના ૦-૩-૦
બીજી ચોપડીના ૦-૨-૦	પાંચમી ચોપડીના ૦-૩-૦

“ મુખ્યગણિત શિક્ષક ”

ફરેક ધોરણનો જુદો મળશે તૈયાર છે.

સુરત જિલ્લાનો ભૂગોળ શિક્ષક અઢી આના.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહધોર-સુરત

